

Yoksulluğun Yaşanan Boyutu: Türkiye’de Çocuk Maddi Yoksunluğunun Analizi

Kerem BERKMAN¹

ORCID: 0000-0001-8766-2733

DOI: 10.54752/ct.1241241

Öz: Yoksulluğun giderek derinleşerek arttığı ve karmaşık bir yapıya evrildiği günümüz koşullarında dezavantajlı toplumsal grupların sayısı giderek çoğalmaktadır. Dezavantajlı bu gruplar arasında seslerini duyurma ve kolektif bir mücadelede sergilemeden yoksun olan çocuklar, yoksulluk ve yoksunluklarını şiddetli bir biçimde yaşamaktadırlar. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’deki yoksul çocukların yoksulluk boyutlarının, yaşadıkları yoksunluklar bakımından açıklanması ve yazında bu alandaki boşluğa katkı sağlamaktır. Çalışmanın amacı bağlamında Türkiye’deki çocuk maddi yoksunluğunun analizinde, betimsel istatistik yöntemi kullanılmıştır. Analizler, TÜİK 2006-2020 yıllarına ait Gelir ve Yaşam Koşulları Mikro Veri seti üzerinden SPSS 24 programı ile hesaplanarak yapılmıştır. Bulgulara göre Türkiye’de sürekli hale gelen bir çocuk yoksulluğuna koşut olarak Türkiye’de 2020 yılı verisi için çocukların üçte birinin (%33,8) önemli düzeylerde yoksunlukla ile karşı karşıya oldukları tespit edilmiştir. Özellikle çocukların tüm gelişim süreçlerini etkileyen beslenmeye bağlı olarak yaşanan çocuk maddi yoksunluk oranı %41,8 ile çok çarpıcıdır. Öte yandan, Türkiye’deki çocukların üçte birinden fazlası, kira, konut kredisi ve fatura borçlarını ödeyemeyen ve beklenmedik harcamalarını karşılayamayan hanelerde yoksunluk içerisinde yaşamaktadırlar. Yoksunluklar bakımından TÜİK’in maddi yoksunluk hesaplamalarında kullandığı kriterler ise günümüzdeki temel kabul edilen birçok ihtiyacı da içermemektedir. Bu bakımdan çocukların içinde buldukları gerçek yoksunlukların da tespiti güçleşmektedir.

¹ Dr. Pamukkale Üniversitesi berkmankerem@gmail.com

BERKMAN, K. (2023), “Yoksulluğun Yaşanan Boyutu: Türkiye’de Çocuk Maddi Yoksunluğunun Analizi”, Çalışma ve Toplum, C.1, S.76. s.337-386

Makale Geliş Tarihi; 09.06.2022 Makale Kabul Tarihi; 08.01.2023

Anahtar Kelimeler: Çocuk maddi yoksunluğu, yoksulluk, maddi yoksunluk, çocuk yoksulluğu, Türkiye.

The Experienced Dimension Of Poverty: Analysis Of Child Material Deprivation In Turkey

Abstract: Disadvantaged society is increasing day by day in today's conditions, where poverty is getting deeper and more complex. Children, who are deprived of making their voices heard and exhibiting in a collective struggle among these disadvantaged groups, experience poverty and deprivation in the most severe form. The aim of this study is to explain the dimensions of the poverty of poor children in Turkey in terms of the deprivations they experience in life and to contribute to the gap in this field in the literature. In the context of the purpose of the study, descriptive statistics method was used in the analysis of child material deprivation in Turkey. Analyzes were made by calculating with SPSS 24 program on the Income and Living Conditions Micro Data set of TUIK for the years 2006-2020. According to the findings, it has been determined that one third of the children (33.8%) in Turkey are faced with significant levels of deprivation in parallel with an entrenched child poverty. The rate of financial deprivation of children living for nutrition, which affects all development processes of children, is very striking with 41.8%. On the other hand, more than one-third of children in Turkey live in deprivation in households that are unable to pay their rent, housing loan and utility bills or meet their unexpected expenses. In terms of deprivations, the criteria used by TUIK in the calculations of material deprivation do not include many needs that are considered basic today. In this respect, it becomes difficult to determine the real deprivation of children.

Keywords: Child material deprivation, poverty, material deprivation, child poverty, Turkey.

Giriş

Yoksulluk günümüzde giderek farklılaşan boyutlarıyla karmaşık hale gelmesinin yanı sıra her geçen gün farklı toplumsal grup üyelerini dezavantajlı bireylere dönüştürmektedir. Hane veya bireyin geliri çoğunlukla yoksulluğu ölçmede düzenli olarak kullanılmaktadır. Buradaki argüman hanedeki kişi başına kullanılabilir gelirin zaman içinde sürekli ölçülebilmesinden ileri gelmektedir. Öte yandan yoksulluk eşiklerine göre belirlenen bu gelirlerin bazı önemli sınırlamaları bulunmaktadır. Dar

bir kapsama için bu yaklaşımda², özellikler hane ve bireylerin borçlarının yanında farklı gelir kaynaklarını ve kaynaklara erişimlerini yansıtamamaktadırlar. Farklı hane yapılarının karmaşık ihtiyaçları görmezden gelinerek, dezavantajlı durumlarını içermeyen dar bir kapsam sunmaktadırlar. Özellikle çocukların hane içindeki gelirin dağılımından hangi düzeylerde pay aldığı bilinemediği bir yapıda, pür gelir bazlı bir yaklaşım daha fazla kısıtlamaya sahiptir. Bu nedenle çocukların yaşadığı yoksulluğun boyutlarının anlaşılmasında ek bir yaklaşıma ihtiyaç hasıl olmaktadır. Maddi yoksunluk bu bağlamda, yaşanan yoksulluğun daha çarpıcı bir biçimde ortaya konulmasında açıklayıcı veriler sunmaktadır. Böylece bir toplumdaki şartlar, fırsatlar ve eşitsizlikler bakımından yürütülen sosyal politikaların da yetersizliklerinin açıklanmasında yarar sağlamaktadır.

Türkiye’de uzun yıllardır süreklilik gösteren yapıdaki yoksulluk sorunu, yaş grupları arasında en çok çocukları etkilemektedir. Bu bakımdan Türkiye’deki çocuk yoksulluğu 2006-2020 yıllarına göre ortalama %32 düzeyinde ve her üç çocuktan biri yoksulluk ve yoksunluk içerisindedir³. Yoksul hanelerde büyüyen bu çocukların önemli yoksunluklar yaşamaları hem tüm gelişim (fiziksel, bilişsel, ruhsal, vb.) süreçlerini belirlemede hem de yetişkinlik yaşamlarının da çoğu zaman yoksulluk ve yoksunluklar ile karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır.

Bu çalışma yazarın “Çocuk Yoksulluğu ile Mücadelede Bir Sosyal Politika Önerisi: Aşgari Gelir Garantisi Modeli” başlıklı doktora tezinden türetilmiştir. Bu bakımdan 2006-2020 yıllarına göre Türkiye’de çocuk maddi yoksunluğu, verilerin elverdiği ölçüde birçok boyutuyla TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Mikro Veri Seti üzerinden incelenmiş ve yazında bu konudaki boşluğa katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Maddi Yoksunluğun Kavramsal Çerçevesi

Maddi yoksunluk, son otuz yıl içinde yoksulluğun gelir eksenli pür parasal yaklaşımları tamamlayıcı bir kavram olarak, çok yönlü yoksulluk yaklaşımlarının oluşturulması amacını taşımaktadır. Bu bakımdan, çocuk yoksulluğunun boyutlarının geniş kapsamlı bir biçimde ortaya konulması ve yaşanan bu yoksulluğun, bir anlamda nedenlerinin ve sonuçlarının anlaşılması açısından maddi yoksunluk kavramı önem taşımaktadır. Maddi yoksunluk kavramından ilk olarak

² Yoksulluk araştırmalarda çoğunlukla kullanılan bu yaklaşım, kişi başı kullanılabilir gelirler içindeki medyan gelirin %60’ını ifade eden göreceli yoksulluk hesaplamasındaki bu eşik değere bağlı olarak yapılmaktadır.

³ Yazarın doktora tez çalışması kapsamında yoksulluk oranları, medyan gelirin %60’ını ifade eden ve TÜİK tarafından da kullanılan göreceli yoksulluk üzerinden SPSS 24 programı ile hesaplanmıştır.

Townsend (1979: 31), birey için sağlıklı, olağan ve yeterli olarak kabul edilen beslenme düzeyi, giyim, konut, hanehalkı olanakları, istihdama yönelik maddi standartlar ile çevresel ve yerel olanakların yeterliliği ölçütleri çerçevesinde bahsetmektedir. Townsend'in (1987: 140-141) yaklaşımında kavramsal açıdan görece olarak vurguladığı "*sosyal kabul edilebilirliklerin*" özellikleri bu anlamda önem taşımaktadır. Yoksulluğu, temel ve sosyal ihtiyaçların şiddetli yoksunluğu olarak mutlak standartlarla belirleyen Rowntree'nin (1902: 57) öncül açıklamalara göre farklılıklar taşımaktadır.

Townsend (1979: 27-28), maddi yoksunluk ölçütlerini oluştururken, AB'nin tamamında yaşam koşullarının olağan unsurlarını ve kaynakların yetersizliği ve/veya kaynaklara erişememeden dolayı yaşanan sosyal dışlanma sorunlarını dikkate almıştır. Townsend'in (1987: 141-142) görece yoksunluk teorisini⁴, kaynaklara erişim yetersizliklerine bağlı olarak açıklamaktadır.

Böylece Townsend yoksulluğu, yeterli kaynaklara zaman içinde sahip olamama ve kaynakların yetersizliği olarak ifade etmektedir. Yoksunluk bu anlamda yoksulluğun bir sonucu olarak görülmektedir. Yoksunluk hem maddi hem de sosyal aktivite yetersizliği olarak görece bir olgudur.

Maddi yoksunluk, Eurostat tarafından belirlenen ölçütler ekseninde şekillenmektedir. AB'nin sosyal dışlanma için temel göstergesi olan maddi yoksunluk, ekonomik, kültürel ve sosyal kaynaklara erişimde yaşanan yetersizlikleri ortaya koymaktadır (Fusco, Guio ve Marlier, 2010: 8-12). Maddi yoksunluğun genel yaklaşımı tanımlı, dokuz temel ölçütü içermektedir. Tanımsal olarak daha zayıf ölçeğe göre bu dokuz ölçütten en az üçünün sağlanamaması; daha şiddetli ölçeğe göre ise en az dördünün sağlanamaması durumu maddi yoksunluk olarak ifade edilmektedir. Maddi yoksunluk ölçütleri aşağıda belirtilen hanehalkı malları ve kapasitelerinden oluşmaktadır (Guio, Gordon, Najera ve Pomati, 2017: 5-6).

- Beklenmedik masrafları karşılanma durumu
- Bir hafta süreyle evden uzakta tatil yapabilme durumu
- Her iki günde bir et, tavuk veya balık gıdalarını tüketebilme durumu
- Evin yeterince ısıtılabilmesi durumu

---

⁴ "Yoksulluk, nesnel ve sürekli kabul gören biçimiyle, ancak görece bir kavramsallaştırma ile değerlendirilebilir. [...] Bireyler, aileler ve toplumsal grupların beslenme düzeni kaynaklarından yoksunluk, sosyal aktivitelere katılım eksikliği ve yaygın olan yaşam tarzı ve olanaklara erişimde yaşanan yetersizlikler durumu, yoksulluk olarak değerlendirilir. Bireysel ve hanehalkı kaynaklarının önemli düzeyde, görece ortalamasının altında kalınması olağan yaşam şekli, gelenekleri ve aktivitelerinden dışlanma etkisi yaratmaktadır" (Townsend, 1987: 141-142).

- Hanehalkının ipotek, kira, hizmet faturaları, konut kredisi gibi borçlarını ödeyebilme durumu
- Çamaşır makinesi sahipliği durumu
- Renkli televizyon sahipliği durumu
- Telefon sahipliği durumu
- Araba sahipliği durumu

AB üyesi ülkeler içerisinde farklı yaşam standartları ve görece yüksek refah düzeyine bağlı olarak, mutlak yoksulluk yerine maddi yoksunluk önemli bir ölçü olarak değerlendirilmektedir (Fusco, Guio ve Marlier, 2010: 10-12; Israel, 2016: 621-623). Yoksulluğun ölçüm aracı olarak maddi yoksunluğun kullanılması, bazı ölçüm sorunları da beraberinde getirmektedir. Tüm Avrupa ülkeleri için aynı kaynaklara sahip olunması varsayımı altında, aynı kaynak ölçütlerinin değerlendirmede kullanılması kaynaklara erişimin değerlendirilmesinde ortak bir ölçüt izlenmesinde güçlükler yaratmaktadır. Ağırlıklandırma kullanılırken ülkeler arası karşılaştırmayı mümkün kılan ölçütlerin, aynı standart veri seti olması yanında tüm ülkelerde toplumun kabul gören bir parçasını oluşturması gerekmektedir. Fakat Avrupa genelinde farklı yaşam standartları, bu mal ve hizmetlerin AB ülkeleri genelinde tam olarak aynı sosyal önemi taşımadığını yönünde görüşler bulunmaktadır. (Guio, Gordon, Najera ve Pomati, 2017: 4-8).

Maddi yoksunluk ölçütleri/göstergeleri 2009 yılında, 27 AB ülkesi tarafından kabul edilmiştir. EC (European Commission), yoksullukla mücadeledeki ilerlemede ve sosyal alanda AB'de iş birliği bağlamında, sosyal dışlanma için bir izleme unsuru olarak maddi yoksunluğu, AB düzeyinde ve üye ülke düzeylerinde yaygın olarak kullanılmaktadır (Guio vd., 2016: 222-223).

Maddi yoksunluk ölçütlerinin yeniden bir değerlendirilmesi yapılarak, bu ölçütlerden bazılarının zayıf güvenilirliğe sahip olduğu tespit edilmiştir. Maddi yoksunluğun dokuz ölçütü üzerinden oluşturulmuş olan modül, 2009 yılında yeniden gözden geçirilerek EU-SILC'nin (European Union-Statistics On Income and Living Conditions) kriterleri de maddi yoksunluk ölçütlerine dahil edilmiştir. Modülde hane ihtiyaçları, yetişkin birey ihtiyaçları ve çocukların yoksunlukları da yansıtılmaktadır.

Guio, Gordon ve Marlier (2012: 12-13) ile Guio, ve arkadaşlarının (2016: 221-223) çalışmalarında da kurama dayalı analitik uygulamalar için kullanılabilecek, AB ve üye ülkeler düzeyinde izleme amaçları barındıran, güçlü ve karşılaştırılabilir maddi yoksunluk ölçütleri geliştirilmesi yönünde çerçeve oluşturulmuştur. Maddi yoksunluğun revize edilmesi ile iki yeni maddi yoksunluk ölçeği geliştirilmiştir. Ölçeklerin geliştirilmesinde Birleşik Krallık Yoksulluk ve Dışlanma Anketi kullanılmıştır. İlki tüm AB nüfusunu hem ülkeler hem de birlik düzeyinde

değerlendiren genel ölçeği oluşturmaktadır. Diğer ölçek ise aynı Birleşik Krallık Yoksulluk ve Dışlanma Anketi ile birlikte EU-SILC tarafından 2009 yılında toplanan yoksulluk verileri de dahil edilerek (yaklaşık 50 maddi yoksunluk ögesi), çocukların yoksunluklarına odaklanması ile oluşturulmuştur.

Guio, Gordon ve Marlier'in (2012: 13) hem AB hem de üye ülkeler düzeyinde gerçekleştirdikleri analiz çalışması, on üç yoksunluk maddesinden oluşan optimal bir maddi yoksunluk ölçeği⁵ ortaya koymaktadır. Hanehalkı yoksunluklarını ifade eden ölçütler:

- Beklenmedik masrafları karşılanma durumu
- Bir hafta süreyle evden uzakta tatil yapabilme durumu
- Her iki günde bir et, tavuk veya balık gıdalarını tüketebilme durumu
- Evin yeterince ısıtılabilmesi durumu
- Hanehalkının ipotek, kira, hizmet faturaları, konut kredisi gibi borçlarını ödeyebilme durumu
- Araba sahipliği durumu

Maddi yoksunluğun güçlendirilmesine yönelik ek ölçütler ise,

- Yıpranmış giysilerin yenileri ile değiştirilmesi
- İki çift uygun şekilde oturan ayakkabı sahipliği
- Her hafta bireyin kendisine yönelik harcama için para ayırabilmesi
- Düzenli boş zaman aktiviteleri yapılabilmesi
- Arkadaşlar/aile ile birlikte ayda en az bir kere yeme/içme için bir araya gelinmesi
- İnternet bağlantısına sahip olma⁶
- Aşınmış mobilyaların değiştirilmesi

Guio, Gordon ve Marlier'in (2012) çalışmasına dayanan çocuklara dönük alternatif ölçeğin hesaplanmasına, AB'ye üye ülkeler düzeyinde, 2013 yılında AB-SILC'in ek yedi ölçütü içeren maddelerine yönelik verilerin elde edilmesi ile

⁵ Altı ölçüt halihazırda mevcut olan 9 maddelik ölçütü içermekle birlikte, çamaşır makinesi sahipliği, renkli televizyon sahipliği ve telefon sahipliği gibi durumları içeren ölçütler, yetersiz yoksunluk ölçütleri olarak görülerek, değerlendirmeden çıkarılmıştır (Guio, Gordon ve Marlier, 2012). Öte yandan EU-SILC'in (Guio, Fusco, and Marlier 2009) analizinin ortaya koyduğu 7 yeni ölçüt değerlendirmeye alınmıştır.

⁶ Guio ve arkadaşları (2012), 2009 AB-SILC verileriyle ilgili ilk analizlerinde evde bilgisayar bulunmaması ve internet bağlantısı yetersizliği/yokluğunu tek bir yoksunluk göstergesi olarak belirtmektedirler. Guio ve arkadaşlarının (2017) çalışmasında, günümüzde akıllı telefon, tablet, vb. araçlarla da internete erişim sağlandığından dolayı internet bağlantısının olmaması ölçüt olarak benimsenmektedirler.

başlanmıştır. 2014 yılında ise maddi yoksunluk ile ilgili çocuk yoksunluğunun incelenmesi özel amacına yönelik ayrı bir modül oluşturulmuştur.⁷ Modülün önemli yönleri, tanımlama ve seçimde kolaylaştırmaya imkân vermesidir. Kullanılabilir birçok ölçüt maddesi listesinden, yoksunluğu ifade edebilecek ölçüt maddelerinin optimal bir alt kümesi meydana getirilmektedir. Ölçeğe dahil edilecek maddi yoksunluk ölçütlerinin nihai optimal listesini belirlemede aşağıda belirtilen Tablo 1'deki dört unsur dikkate alınmaktadır.

Tablo 1: Maddi Yoksunluk Ölçütleri Seçiminde Kullanılan Unsurlar

Maddi Yoksunluk Ölçütleri Seçiminde Kullanılan Unsurlar⁸	
Uygunluk (Suitability)	Faklı AB üyesi devleti vatandaşlarının (her üye devlet içinde nüfus alt gruplarının) alışagelmış yaşam koşulları ve olanaklarına sahip olunmasının gerekli görülüp/görülmediği analizi yapılmaktadır. Uygunluk, AB nüfusu arasında bir görünüş geçerliliğinin tespit edilmesidir.
Geçerlilik (Validty)	Maddi yoksunluk ile kuramsal olarak ilişkili olduğu bilinen (sağlık sorunları, kaynak yetersizliği, düşük gelir, vb.), her bir ölçütün bağımsız değişkenlerle istatistiksel olarak anlamlı olması beklenmektedir.
Güvenirlilik (Reliability)	Ölçeğin bir bütün olarak güvenirliliği, diğer bir ifade ile iç tutarlılığı Klasik Test Teorisi (CTT) ile yapılmaktadır. Ölçekteki her bir ölçütün tutarlılığı ise Ölçüt Tepki Teorisi (IRT) ile değerlendirilmektedir.
Toplanırlık, Eklenebilirlik (Additivity)	Eklenebilirlik, diğer unsurları sağlayan maddi yoksunluk ölçütleri için diğer ölçütlerle birlikte değerlendirilmesi ve ölçeğe katılabilirliğinin analizini ifade etmektedir.

Kaynak: Guio ve arkadaşları (2016: 222-229); Guio, Gordon, Najera ve Pomati (2017: 21-43)'den derlenmiştir.

Maddi yoksunluk için geliştirilen yeni ölçekte, önceki ölçekteki dokuz ölçüden altı tanesi korunmuştur. Çamaşır makinesi sahipliği, renkli televizyon sahipliği ve telefon sahipliği ölçütleri, ölçüt seçim unsurları testlerinde AB düzeyinde istatistiki olarak anlamsız bulunmuş; AB üye ülkelerinde insanların yoksunlukları üzerinde etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Maddi yoksunluğun

⁷ Çocuk yoksunluğu modülünün metodolojik temel çalışmasını, Guio ve arkadaşlarının 2012 yılında maddi yoksunluk ölçeğinin geliştirilmelerindeki analizlerinin güncellenmesi ve genişletilmesinden oluşturmaktadır.

⁸ Metodolojinin daha ileri okuması ve istatistiki modeli için Guio ve arkadaşlarının (2016) çalışması incelenebilir.

güncel ölçütünü içeren altı yetişkin ve yedi hanehalkı ölçeği Tablo 2’de belirtilmiştir.

Tablo 2: Maddi Yoksunluk Güncellenmiş Ölçütleri

Yetişkin Ölçütleri	
Yıpranmış eski giysilerin yerine yenisinin alınabilmesi	Zorunlu yoksunluk -Yeni
İki çift uygun şekilde oturan ayakkabı sahipliği	Zorunlu yoksunluk -Yeni
Her hafta bireyin kendi harcaması için bir miktar para	Zorunlu yoksunluk- Yeni
Düzenli boş vakit aktivitesi yapılabilmesi	Zorunlu yoksunluk- Yeni
Arkadaş/aile birlikte ayda bir yeme/içme	Zorunlu yoksunluk – Yeni
İnternet bağlantısına sahip olma	Zorunlu yoksunluk – Yeni
Hanehalkı Ölçütleri	
Beklenmedik harcamaları karşılayabilme	Mevcut
Bir hafta süreyle evden uzakta tatil yapabilme	Mevcut
İki günde bir et, tavuk veya balık tüketebilme	Mevcut
Evin yeterli düzeyde ısıtılabilmesi	Mevcut
Aşınmış mobilyaların değiştirilebilmesi	Zorunlu yoksunluk – Yeni
İpotek, kira, konut kredisi, hizmet faturaları gibi borçların ödenebilme durumu	Mevcut
Bir araba sahipliği	Mevcut

Kaynak: Guio, Gordon, Najera ve Pomati (2017: 44-45).

Maddi yoksunluk ölçeği, Guio ve arkadaşlarının (2012) analizlerinin (2009 EU-SILC verileri ile) 2014 yılında EU-SILC yoksulluk modülünde toplanan maddi yoksunluk güncellenmesi ile elde edilmiştir. Maddi yoksunluk ölçeğinin yeniden düzenlenmiş hali hem AB hem de üye ülkeler düzeyinde analiz bakımından uygunluk, geçerlilik, güvenilirlik ve eklenebilirlik (additivity) ölçüt seçim unsurlarını sağlamaktadır. Analiz sonuçları, maddi yoksunluk ölçütlerinin kalitesi ve sağlamlığı için veri toplama ve ölçüt tanımlamalarının uyumlaştırılmasının önemini göstermektedir. Öte yandan tek bir ölçüte göre karşılaştırma yerine ölçütlerin tamamı üzerinde bir indeks üzerinden karşılaştırma daha güvenilir sonuçlar vermektedir.

Çocuk Maddi Yoksunluğu

Çocuk yoksulluğu ile mücadele ve çocukların refahının artırılması uzun yıllardır Avrupa Birliği’nin gündeminde yer almaktadır. Şubat 2013’de Avrupa Komisyonu,

sonrasında ise AB Bakanlar Konseyi tarafından kabul edilen “*Çocuklara Yatırım: Değerli Dönüşünün Kırılması*” Tavsiye Kararı (European Commission, 2013) ile somut bir adım atılmıştır. AB tavsiye kararının, üye ülkeler bakımından önemli bir unsuru, özellikle çocuk yoksunluğu ile ilgili istatistiksel kapasiteyi güçlendirilmesidir. Genel varsayım olan, kaynakların hanehalkı içinde paylaşılmasından ayrı bir biçimde AB’deki çocukların gerçek yaşam koşulları hakkında bilgi sağlamanın en iyi yolu, çocuklara özgü yoksunluk göstergeleri oluşturulması olarak belirlenmiştir.

Çocuk maddi yoksunluğun incelenmesinde 31 Avrupa ülkesinde (28 AB üyesi ülkesi yanı sıra İzlanda, Sırbistan ve İsviçre) yoksunluğun belirleyicileri, AB düzeyinde benimsenen ölçek üzerinden analiz edilmektedir. Verbunt ve Guio (2019: 833), çalışmalarında hem tek düzeyli ölçüt hem de çok düzeyli ölçüt modellerine dayanan analizlerini birleştirmişlerdir. Tek düzeyli ve çok düzeyli birleştirme yapılırken, mikro belirleyiciler (hanehalkı istihdamı, hanehalkı geliri, hanehalkı sayısı, konutla ilgili ihtiyaçlar, sağlık durumu ve ihtiyaçları) ile birlikte bağlamsal belirleyici olan makro etkenlerin ortak ilişkisine dayanan güçlü bir analiz elde edilmeye çalışılmıştır.

Maddi yoksunluktan farklı olarak çocuk maddi yoksunluğu analizi, tek ölçütü içeren modeller ve çoklu ölçütlerin her ikisinin değerlendirilmesine ihtiyaç olduğunu ortaya çıkarmıştır. Tek ölçüte dayanan modeller, belirli ulusal risk faktörlerinin belirlenmesini mümkün kılarken; hanehalkı belirleyicilerinin çocuk yoksunluğu ile ilişkisinde ise ülke içi varyasyonların daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu nedenle tek seviyeli modeller, her bir ülkedeki çocuk yoksunluğunun mikro belirleyicilerinin anlaşılmasında önem taşımaktadır. Öte yandan çocuk yoksunluğundaki uluslararası farklılıkları açıklayan faktörleri tanımlamak için ise çok düzeyli modellerden yararlanılmaktadır. Böylece, çocuk yoksunluğu ile mücadelede gereken etkin sosyal politikaların oluşturulmasında kapsamlı bir anlayış oluşturulmaktadır.

Avrupa Birliği düzeyinde belirtilen optimal çocuk yoksunluğu ölçüt seti hem kurama hem de istatistiksel verilere dayanmaktadır. Kuramsal açıdan büyük ölçüde Townsend’in göreceli yoksunluk kavramını içermektedir. Ayrıca maddi yoksunluğun ölçütlerinin seçimindeki uygunluk, geçerlilik, güvenilirlik ve toplanabilirlik unsurları, çocuk yoksunluğu ölçüt seçiminde de kullanılmıştır. Dört unsurun belirlediği analitik çerçeveyi sağlayan çocuk yoksunluğu ölçütleri, Guio ve arkadaşları (2019: 6) tarafından yapılan çalışmada bir araya getirilerek, AB ve üye ülkeler düzeyinde çocuk yoksunluğunun hem maddi hem de sosyal yönlerini kapsayan 12 çocuk yoksunluğu ve 5 hanehalkı yoksunluğu ölçütü olarak belirlenmiştir. Çocuk yoksunluğu ölçütleri, aşağıdaki Tablo 3’te açıklanmıştır.

Tablo 3: Çocuk Maddi Yoksunluğu Ölçütleri⁹

Çocuk Odaklı Yoksunluk Ölçütleri	
1.	Yeni kıyafet alabilme durumu (İkinci el olmayan)
2.	İki çift uygun ayakkabıya sahip olunması
3.	Günlük taze meyve ve sebze gıdası tüketilmesi
4.	En az iki güne bir et, tavuk ve balık (veya vejeteryan gıdalar için eşit düzeyde) gıda tüketilmesi
5.	Evde çocukların yaşına uygun kitap bulunması durumu
6.	Ev dışı boş zaman değerlendirme aktiviteleri için ekipmana sahip olunması
7.	Ev dışında oyun oynayabilme olanakları
8.	Düzenli boş zaman aktivitesi yapabilme
9.	Özel günlerin (doğum günü vb.) kutlanabilmesi
10.	Arkadaşların zaman zaman oyun oynama ve yemek yeme için davet edilebilmesi
11.	Okul gezilerine ve okul etkinliklerine katılım durumu
12.	Evden uzakta en az bir hafta tatile gitme olanağı
Hanehalkı Yoksunluk Ölçütleri	
13.	Aşınmış mobilyaların değiştirilmesi
14.	İpotek, kira, konut kredisi ve hizmet faturaları gibi borçların ödenebilme durumu
15.	İnternete erişim durumu
16.	Evin yeterli düzeyde ısınması durumu
17.	Özel kullanıma ait bir araba sahipliği durumu

Kaynak: Guio, Marlier, Vandenbroucke ve Verbunt (2020: 8) ve Guio ve Vandenbroucke (2019: 14).

⁹ Çocuk yoksunluğu ölçütü analizinde, veri toplama ve işleme ile ilgili bazı unsurlar önem taşımaktadır. İlki, AB-SILC verilerinde çocukların yaşam koşullarına ilişkin bilgiler çocukların kendilerinden değil, hanedeki yetişkinlerden elde edilmektedir. İkincisi, belirli bir hanede en az bir çocuk için yoksunluk ölçütü mevcut ise o hanedeki tüm çocukların bu yoksunluk içinde olduğu varsayılmaktadır. Bu varsayım hanehalkı içinde çocuk yoksunluğu farklılıklarını (örneğin kız çocuklarının, erkek çocuklarına göre veya gençlerin küçük çocuklara göre daha çok yoksunluk yaşadığını) tespitini mümkün kılmamaktadır. Üçüncüsü ise çocuk yoksunluğu ile ilgili veriler 1-15 yaş arası çocuklara sahip haneleri kapsamaktadır. Öte yandan Mart 2018'de resmi olarak 0-17 yaş grubunun tamamı için yoksunluk, çocuklara özgü yoksunluk ve yoksulluk oranlarında kullanılması kabul edilmiştir (Guio, Marlier, Vandenbroucke ve Verbunt, 2020).

Guio ve arkadaşlarının 2012 ve 2018'deki her iki çalışması da çocukların doğrudan refahını etkileyen ölçütlerin değil, aynı zamanda çocukların refahında dolaylı etkilere sahip muhtemel unsurların da dikkate alınmasını gerektiğini vurgulamaktadır. Nitekim nitel araştırmalar, maddi yetersizlik yaşayan hanelerde yaşayan çocukların, ebeveynlerin stres ve suçluluk duygusundan korunmak için genellikle ihtiyaç duydukları şeyleri ebeveynlerinden isteyemediklerini göstermektedir (Ridge, 2011: 76-77).

Çocuk yoksunluğu oluşturulmasında zorunlu eksiklik¹⁰ kavramının kullanılmasını nedeni ise kültürel farklılıklar, çocukların yaşı ve ebeveyn uygulamalarındaki farklılıkların etkisinin ortaya çıkarılması çabasıdır. Öte yandan, zorunlu eksiklik kavramına dayalı bir kategorik durum, basit eksikliğe göre daha kötü durumdaki ve daha iyi durumdaki çocuklar arasında daha iyi bir ayırım yapılmasını ve endeksin güvenilirliğini arttırmaktadır.

Çocuk Maddi Yoksunluğunun Mikro ve Makro Belirleyicileri

Maddi yoksunluğun belirleyicileri hakkında mevcut yazında mikro düzey ve makro düzey belirleyiciler arasında ayırım bulunmaktadır. Mikro düzey maddi yoksunluk belirleyicileri, yoksunluk ile ilişkili olarak birey ve hanehalkı düzeyinde ölçülen sosyoekonomik özelliklerden meydana gelmektedir¹¹. Diğer taraftan makro düzeydeki belirleyiciler, ülkeler arasındaki yoksunluk farklılıklarının araştırılmasında, GSYİH, işsizlik, eşitsizlik, refah devleti rejimi, vb. gibi makro boyutlu değişkenleri değerlendirmektedir¹².

Çocuk maddi yoksunluğu ampirik analizlerinde, havuzlanmış panel veri yöntemi ile bireysel ve ülke özelliklerinin birlikte değerlendirilerek, mikro ve makro

¹⁰ Çocuk yoksunluğu ölçüğü, zorunlu eksiklik kavramına dayanmaktadır. AB-SILC anketlerinde çocuklara özgü ölçütlerde üç cevap kategorisi bulunmaktadır: 1. Çocuğun bulunduğu hanenin ilgili ölçütteki eşya/duruma sahip olması 2. Çocuğun bulunduğu hanede ilgili ölçütteki eşya/duruma gelir yetersizliğinden sahip olamaması 3. Çocuğun bulunduğu hanede ilgili ölçütteki eşya/duruma başka herhangi bir sebeple sahip olamaması. Bu kriterlere bağlı olarak, sadece satın alınabilirlik nedeniyle (tercih veya başka nedenlerle değil) eşya/duruma sahip olunamaması yoksunluk olarak değerlendirilir. Bununla birlikte zorunlu eksiklik kavramının ortaya çıkardığı birkaç durum vardır (Mcknight, 2013: 5-7). Örneğin ebeveynler bir eşyayı/durumu istemeyebilir; bunlara ihtiyaç duymayabilir veya birçok farklı nedenden ötürü, eşya/duruma sahip olunması engellenebilir. (Ebeveynlerin bakım sorumlulukları nedeniyle veya iş nedeniyle zamanının olmaması, bir araca sahip olunması yerine toplu taşıma tercihi, vb.)

¹¹ Maddi yoksunluğun mikro belirleyicileri analizlerine yönelik daha geniş okuma için Perry (2002) ve Boarini ve d'Ercole (2006) çalışmaları incelenebilir.

¹² Maddi yoksunluğun makro belirleyicilerinin incelenmesinde daha geniş okuma için Kenworthy ve arkadaşlarının (2011) çalışması incelenebilir.

düzyer yaklaşımaların birleştirildiği görölmektedir (Kim, Lee ve Lee 2010: 395-396; Chzhen ve Bradshaw, 2012: 488-490; Nelson, 2012: 151-152; Whelan ve Maitre, 2012: 489-490; Israel ve Spannagel, 2013; Barcena-Martin, Lacomba, Moro-Egido ve Moreno, 2014: 803-805; Chzhen, 2014: 10-13; Visser ve Scheepers 2014: 1181-1182; Saltkjel ve Malmberg-Heimonen, 2017: 1288-1291; Barcena-Martin, Blazquez, Budria ve Moro-Egido, 2017: 4-11; Verbunt ve Guio, 2019). Öte yandan, Verbunt ve Guio (2019: 837-838), tek değişkenli ve çok değişkenli modellerin birlikte kullanımını ile yoksulluk riskini açıklamada tamamlayıcı bilgiler sağlandığını da göstermektedir.

Mikro belirleyiciler değerlendirildiğinde, hanehalkının demografik ve sosyoekonomik özelliklerinin çocuk yoksulluğu ve yoksunluğu üzerindeki etkinliği birçok çalışmada ortaya çıkmaktadır (TARKI, 2011: 80; Whelan ve Maitre, 2012; Chzhen ve Bradshaw, 2012; Visser, vd., 2014). Yoksunluğun belirleyicisi olarak hem sosyal tabakalaşma hem de kaynaklar birlikte rol almaktadır. Sosyal tabakalaşma ile kaynaklar arasındaki ilişki, ampirik bir modelin açıklayabileceği indirgenmiş bir formdan daha karmaşıktır. Öte yandan, sosyal tabakalaşma sadece hanehalkının yönettiği kaynakların seviyesini değil; aynı zamanda kaynakların kullanımını da etkilemektedir.

Çocuklar arasında yoksunluğu ve bu yoksunluğun yoğunluğunu belirlemede ampirik bir model belirleme zorluklarına rağmen, bunu açıklayabilecek hane düzeyinde üç değişken oluşturulmuştur (Fusco, Guio ve Marlier 2011: 139);

- Kaynakların uzun vadede yönetilebilmesi
- Sağlık ve barınma ihtiyaçları
- Hanehalkının büyüklüğü ve bileşimi

Yoksunluk, mevcut kaynaklar ile ihtiyaçlar arasındaki uyumsuzluktan doğmaktadır. Ancak hem hanehalkının kaynakları yönetebilmesinin hem de ihtiyaçları etkileyen faktörlerin tümünün mikro veri setlerinde temsili mümkün olamamaktadır. Öte yandan makro değişkenlerin etkilerinin varlığı da analizi daha karmaşık hale getirebilmektedir. Aynı durum çok düzeyli modellerde aynı sosyal yardımları ulusal sosyal harcama değişkeni olarak kullanıldığında da geçerlidir. Keza hem tek düzeyli hem de çok düzeyli modellerde, aileden/arkadaşlardan sağlanan aynı destek, bir refah ölçütü olarak içerilememektedir.

Yoksul/yoksun çocuklara sunulan yardımların oranı, hizmetlerin kalitesi ve ihtiyaçlarını karşılama gücü de önem taşımaktadır. Çocukların maddi refahı, hanehalkının ne kadar tüketebileceğine, tüketim de kaynakların yönetimine bağlıdır. Harcanabilir hane geliri, genellikle kaynakların yönetimi için değişken olarak incelenirse de mevcut gelir ile yoksunluk arasındaki ilişkinin anlaşılmasında, uygun bir açıklama sağlamaktadır (Whelan, Layte, Maitre ve Nolan, 2001: 369-370; Fusco, Guio ve Marlier, 2011: 15; Verbunt ve Guio, 2019: 833). Eşit kaynaklara

sahip hanehalklarının farklı ihtiyaçları ve bu ihtiyaçları farklı maliyetlerle karşılayabilmeleri (özellikle kendi hesabına çalışanlar), gelire eksenli ölçüm ile yoksunluğun tespitinde zorluklar meydana getirmektedir. Böylece mevcut gelir bir hanehalkı için kaynakların yönetimi hususunda sadece bir unsur olarak görülebilmektedir.

Hanehalkının kaynakları yönetimi aynı zamanda önceki, şimdiki ve gelecekteki tahmini geliri, tasarrufları ve borçlanma kapasitesi tarafından belirlenebilmektedir. AB-SILC'in kriterlerinde bulunan, hanehalkı kaynakları üzerinde uzun vadeli yönetimi (halihazırdaki gelire ek olarak) ve kısa vadeli finansal zorluklar üstesinden gelme kapasitesinin araçsallığını içeren üç değişken kullanılmaktadır: eğitime erişim, işsizlik ve göçmenlik.

- Eğitim düzeyinin artışı, mevcut gelir düzeyi ve diğer hanehalkı özellikleri sabitken, aşağıda belirtilen istatistiksel ilişkileri meydana getirmektedir (Papadopoulos ve Tsakoglou, 2016: 5-7);
- İşgücü piyasalarında daha yüksek gelir sağlanması ve gelir şokları karşısında daha az kırılabilirlik
- Eğitim düzeyi artışı ile ebeveynlerin çocuklarına miras yoluyla daha fazla refah seviyesi sağlanması
- Likidite kısıtlamalarının üstesinden gelmede finansal kurumlara erişim
- Gelecekte beşerî sermaye getirisi açısından olanaklar sağlanması

Göçmen ailelerde yaşayan çocuklar için benzer istatistiksel ilişkiler tespit edilmektedir: İşgücü piyasalarında güvencesiz işler ve savunmasız konum, ebeveynlerden daha az tasarruf/miras sağlanması, finansal kurumlara erişememe (Neubourg vd., 2012: 29-31).

İşsizliğin yarattığı zorunlu koşullar, tüm çalışma çağındaki hanehalkı üyeleri açısından işgücü piyasalarında güvencesiz bir çalışma biçimini dayatmaktadır. Öte yandan, bu güvencesiz çalışma yanı sıra gelecekteki işsizlik riski durumunda, hanehalkı üyelerinin, beklenmedik harcamalar karşısında yaşanan likidite kısıtlarının üstesinden gelmesinde finansal kurumlara erişimini de engellemektedir.

Çocuk yoksunluğu ölçüğünde, aynı kaynaklara sahip, ancak farklı ihtiyaçları olan hanehalklarında yaşayan çocuklara yönelik olarak, bu ihtiyaçların ve ilgili maliyetlerin temsil edilmesi için üç değişken belirlenmiştir (Whelan, Layte ve Maitre, 2004: 293-295; Fusco, Guio ve Marlier, 2011: 16; Verbunt ve Guio, 2019: 833). Değişkenlerden ilki, hanehalkında en az birinin sağlık durumunun kötü veya çok kötü olmasıdır. İkinci değişkeni, hanehalkının yaşadığı evin mülk olması ve serbest piyasada veya ücretsiz/indirimli kiralaması oluşturmaktadır. Sonuncu değişken ise hanehalklarının ipotek geri ödemesi (taksit veya faiz) veya sigorta ve

hizmet fatura bedelleri (kanalizasyon, atık boşaltma, düzenli bakım, onarım ve diğer masraflar) dahil olmak üzere konut maliyet yükleri olarak belirtilmektedir.

Hanehalkı büyüklüğü ve yapısı da yoksunluğu etkileyen önemli bir diğer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Hanedeki bağımlı çocukların sayını 0-17 yaş tüm çocuklar ve 18-24 yaş arası bağımlı öğrenciler oluşturmaktadır. Hanehalkında bulunan küçük veya büyük çocukların yoksunluk durumundan etkilenme düzeyleri farklılıklar taşımaktadır. Tek ebeveynli ailede yaşama ise son yıllarda güçlü bir yoksunluk unsurunu teşkil etmektedir (Verbunt ve Guio, 2019: 836).

Makro belirleyicilere dönük modellerde, hanehalkı düzeyindeki risk faktörleri, ülke düzeyinde ve/veya bağlamsal değişkenlerle tanımlanmaktadır. Makro düzeydeki bu modeller tipik olarak ülkedeki ortalama hanehalkı geliri düzeyi ile çoğunlukla kişi başına GSYİH yanı sıra genellikle sosyal harcama ölçüleri ile ilişkili olan açıklayıcı değişkenlerle açıklanmaktadır.

Yazındaki çalışmalarda yoksunluğu açıklamada eğitim, sosyoekonomik ve istihdam değişkenleri, hanehalkı gelirine göre daha fazla kullanılmaktadır. Mikro düzeyde bu değişkenlerin kullanılması, hanehalkının uzun dönemde hanenin kaynakları üzerindeki yönetim etkisinden kaynaklanmaktadır. Kim ve arkadaşları (2018: 525) hanehalkının kaynaklar üzerinde uzun vadeli yönetimde mevcut gelirin en iyi açıklayıcı değişken olduğunu belirtmiştir. Aslında, mikro düzeyde bireysel hanehalkı gelirini hariç tutan, ancak ulusal medyan hanehalkı geliri, kişi başına GSYİH ve makro düzeyde sosyal transferleri içeren modeller, hanenin kaynaklarının uzun vadeli yönetimde doğrudan ve dolaylı etkilerini barındırmaktadır. Tablo 4'te çocuk yoksunluğunun yazındaki mikro ve makro göstergeleri belirtilmiştir.

Tablo 4: Yazında Çocuk Yoksunluğunun Mikro ve Makro Düzey Belirleyicilerine Yönelik Önemli Çalışmalar

Çalışma	Örneklem ve Metot	Yoksunluk Tanımlaması ve Belirleyicileri	Temel Bulgular
Nelson, (2012)	Veri Seti: AB-SILC (2008), 26 AB Ülkesi Metot: Yatay Kesit Veri	Yoksunluk İndeksi: Standart AB tanımlaması Belirleyiciler: <u>Mikro</u> (Kadın, yaş, yalnız yaşayan ebeveyn, iki ebeveynli aile, ilkokul eğitimi, işsizlik durumu, göçmen olmayan); <u>Makro</u> (Sosyal yardım türü ve durumu, Kişi başı GSYİH, istihdam oranı, işsizlik oranı, uzun dönem işsizlik oranı, eğitim harcamaları), aktif istihdam politikaları harcamaları, kamu hizmetleri harcamaları, gelir testlerine tabi olmayan sosyal yardım harcamaları)	<ul style="list-style-type: none"> • Tüm mikro belirleyiciler maddi yoksunluk üzerinde önemli etkiler sahiptir. • Sosyal yardımlar, maddi yoksunluk ile negatif korelasyon sağlamaktadır. Sosyal yardımlar arttıkça, maddi yoksunluk azalmaktadır. • Sosyal yardımlar, kişi başı GSYİH, istihdam oranı, işsizlik ve uzun dönem işsizlik oranları istatistiksel olarak anlamlı etkilere sahipken, aktif istihdam politikaları, eğitim harcamaları ve kamu hizmeti harcamaları anlamsızdır. • Sosyal yardımlar tek kişi yaşayan bireyler, yalnız yaşayan ebeveynler, işsiz bireyler ve ilköğretimde okuyan çocukların maddi yoksunluk düzeylerini azaltmaktadır.
Whelan ve Maitre, (2012)	Veri Seti: AB-SILC (2009), 28 AB Ülkesi Metot: Çoklu Doğrusal Regresyon	Yoksunluk İndeksi: Temel Yoksunluk İndeksi Belirleyiciler: Mikro (Hanehalkı geliri, profesyonel meslek, anaokulu, ilk, orta ve yüksek eğitim, yaş, cinsiyet, medeni durum, mültecilik/göçmenlik, çocuk sayısı, tek ebeveyn, istihdam durumu, istihdamdaki süre)	<ul style="list-style-type: none"> • Tüm mikro değişkenler, maddi yoksunluk üzerinde önemli düzeyde etkilere sahiptir. • Hanehalkı için referans bireyin sosyoekonomik değişkenleri, yoksunluk ile önemli düzeyde ilişkilidir. • Makro ekonomik değişkenlerden sadece kişi başına harcanabilir değişkeni etkiye sahiptir. • Refah rejimi dummy

		Makro (Kişi başına harcanabilir gelir, refah rejimi, gini katsayısı)	değişkeni, model açısından çok az etki gücüne sahiptir. <ul style="list-style-type: none"> • Mikro değişkenleri ile kişi başı harcanabilir gelir değişkeni arasında önemli bir ilişki tespit edilmiştir. Mikro değişkenlerin etkisi, kişi başı harcanabilir gelir değişkininin seviyesine bağlı olduğu bulunmuştur.
Chzhen ve Bradshaw, (2012)	Veri seti: AB-SILC (2009), 24 AB Ülkesi Metot: Çoklu lojistik analiz	Yoksunluk İndeksi: Standart AB tanımlaması Belirleyiciler: Mikro (Yalnız ebeveynlerin cinsiyeti, çocuk sayısı, çocukların yaşı, medeni durum, eğitim, ekonomik aktivite) Makro (Kişi başına GSYİH, sosyal transferler)	<ul style="list-style-type: none"> • Mikro değişkenlerin tümü, maddi yoksunluk üzerinde istatistiksel olarak önemli etkilere sahiptir. • Modele hanehalkı geliri değişkeni dahil edilmemiştir. • Sosyal transferler ile maddi yoksunluk arasında negatif korelasyon bulunmaktadır. (Kişi başı GSYİH'daki farklılıklar dahil edilmediğinde) • Ülkedeki üst gelir gruplarındaki değişim hesaba katıldığında, sosyal transferlerin etkisi anlamsızlaşmaktadır.
Visser vd., (2014)	Veri Seti: ESS(2014), 25 AB ülkesi Metot: çoklu doğrusal regresyon	Yoksulluk İndeksi: Sıralı ölçekte (0-6) ölçülen üç değişkenli doğrulayıcı faktör analizi: <ul style="list-style-type: none"> • Daha düşük bir hane geliri ile idare etmek zorunda kaldım. • Olağan yaşam giderlerini karşılamak için birikimlerimi kullandım ve borçlandım. • Tatile gidemedim veya yeni ev eşyası alamadım. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mikro değişkenler, yoksunlukla ilgili önemli etkilere sahiptir. Hanehalkı geliri değişkeni olarak alınmamıştır. • Makro değişkenler ve sosyal koruma harcamaları, mikro değişkenler üzerinde istatistiksel olarak önemli etkiler göstermektedir. • Bu çarpıcı olanı, milli gelir, ülkenin ekonomik koşullarına göre ve devletin refah harcamalarına göre mikro

		<p>Mikro (Gelir dağılımı pozisyonu, istihdam türü, işsizlik durumu, medeni durum, kentleşme, ebeveyn eğitim durumu, yaş, etnisite)</p> <p>Makro (İşsizlik oranı, kişi başı GSYİH, işsiz insanların oransal göreceli değişimleri, GSYİH, toplam sosyal harcamalar)</p>	<p>değişkenlere göre yaşanan yoksunluğu azaltmaktadır.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Olumsuz ekonomi koşulların sosyal transferlerle (ülke düzeylerinde) yoksunluğu azaltıcı etkisi farklılaşabilmektedir.
<p>Barcena-Martin vd., (2014)</p>	<p>Veri seti: AB-SILC (2007), 28 AB ülkesi Metot: Çoklu doğrusal regresyon</p>	<p>Yoksunluk İndeksi: Doğrusal indeks, ağırlıklandırılmış indeks Belirleyiciler: Mikro (Kadın, genç, yaşlı, yüksek öğrenim, istihdamda kalma süresi, hanehalkı geliri, hanehalkı yapısal değişkenleri) Makro (Uzun dönem işsizlik oranı, S80/S20, kişi başına GSYİH, toplam sosyal harcamalar)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mikro değişkenler, yoksunlukla ilgili önemli etkilere sahiptir. Hanehalkı geliri değişken olarak alınmamıştır. • Ülkelerin refah harcamalarındaki cömertlik, eşitsizliğin ve GSYİH ile birlikte önemli etkilere sahip olduğu tespit edilmiştir. • Ülkeye özgü faktörlerin eklenmesi, yoksunluğun ülkeler arası farklılıklardan kaynaklanan değişim oranını %72,7 azaltırken, mikro düzey değişkenlerde bu oran %9,4'dür. • Düzeyler arası etkileşimler, ülkenin refah harcamasının daha yüksek olması ve daha yüksek düzeyde GSYİH'nin ve eşitsizlik farklarının azaltılması ile mikro değişkenlerin maddi yoksunluk üzerinde etkisini azaltmaktadır.

Chzhen, (2014)	Veri seti: AB-SILC (2008-2012), 31 AB ülkesi Metot: Çoklu lojistik model	Yoksunluk indeksi: Standart AB tanımlaması Belirleyiciler: Mikro (Düşük iş yoğunluğu, tek ebeveyn, göçmen/mülteci, kendi evine sahip olma, bir yetişkinin kamuda çalışması, çocukların yaşı, yüksek öğrenim düzeyi) Makro (asgari gelir garantisi koruma programları, toplam sosyal harcamalar, işsizlik oranı)	<ul style="list-style-type: none"> • Mikro değişkenler, yoksunlukla ilgili önemli etkilere sahiptir. • Toplam sosyal harcamalarda artış ve işsizlik oranında azalış, çocuklar için maddi yoksunluğu azaltmaktadır. • Asgari gelir garantisinin olumsuz etkisi, sadece diğer ülke düzeyleri hesaba katıldığında ortaya çıkmaktadır. Bu noktada sunulan gelir yeterli olmalıdır.
Barcena- Martin vd., (2017)	Veri seti: AB-SILC (2009), 27 AB ülkesi Metot: Çoklu lojistik regresyon	Yoksunluk İndeksi: ABL-SILC'in çocuk odaklı modülündeki 14 belirli başlık temelli ağırlıklandırılmış doğrusal indeks Belirleyiciler: Mikro (çocuk yaşı, çalışma yoğunluğu, tek ebeveyn, kentsel alan, kronik hastalıklar veya koşullar, hanehalkında referans alınan kadın birey, hanehalkında referans alınan ferdin yüksek öğrenim düzeyi, hanehalkında referans alınan kişinin genç olması, hanehalkında referans alınan kişinin göçmen/mülteci olması) Makro (Kişi başına GSYİH, uzun dönem işsizlik oranı, S80/S20, sosyal harcamalar fonksiyonu)	<ul style="list-style-type: none"> • Çocuk yoksunluğu, hanehalkı özellikleri ve makro düzey belirleyiciler ile istatistiksel olarak önemli düzeyde ilişkilidir. • Mikro düzey değişkenler, ülkeler arası karşılaştırmalarda, farklılıkların yarısından fazlasını açıklamaktadır. • Kişi başına düşen GSYİH ile eşitsizlikler, tüm modellerde çocukların maddi yoksunluk yaşamalarında önemli etkenlerdir. • Sosyal koruma harcamaları ile çocuk yoksunluğu arasında güçlü ve negatif korelasyon bulunmaktadır.

Saltkjel ve Malmberg-Heimonen, (2017)	Veri seti:	Yoksunluk İndeksi:	<ul style="list-style-type: none"> • Mikro değişkenler, yoksunlukla ilgili önemli etkilere sahiptir. • Refah harcamaları düşük maddi yoksunluk riski olanlar için, daha yüksek olmaktadır. Bu bakımdan refah harcamaları yüksek riskli dezavantajlı grupları dışlamaktadır.
	AB-SILC (2009), 27 AB ülkesi Metot: Çoklu doğrusal regresyon	Standart AB tanımlaması Belirleyiciler: Mikro (cinsiyet, yaş, doğulan ülke, uzun süredir devam eden sınırlayıcı hastalık, bireyin kendi tanımladığı ekonomik statü, eğitim düzeyi) Makro (Kişi başına düşen sosyal koruma harcamaları istihdam oran)	

Kaynak: Yazar tarafından, uluslararası yazın üzerinden derlenmiştir.

Yazındaki çocuk maddi yoksunluğuna dönük mikro ve makro belirleyicilerin araştırıldığı çalışmalar çok yenidir. 2015 yıl öncesine kadar yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak ebeveynlerin eğitim düzeyi, hanehalkı geliri ve çocuk gelişimi üzerine odaklanmıştır. Güncel çalışmalar ise, sosyal harcamalar, gelir dağılımı ve istihdam koşullarını incelemektedir.

Yöntem, Alan ve Sınırlılıklar

Çalışma yatay kesit veri analizi yöntemine dayanan betimsel istatistik sonuçlarını değerlendiren analizlerden oluşmaktadır. Betimsel istatistikte amaç, araştırma verilerinin betimlenmesiyle temel özelliklerinin açıklanmasıdır (Christensen, Johnson ve Turner 2015: 394-397). Bu bakımdan araştırmanın alanı, TÜİK 2006-2020 Gelir ve Yaşam Koşulları Mikro Veri seti üzerinden Türkiye'deki tüm çocuklardır.

Çalışmanın sınırlılıkları ise, Türkiye'de mikro veri setlerinde bulunmayan veya periyodik olarak sunulmayan engelli çocuklardan oluşmaktadır. Çocuk emeğine ait verilerin de sağlıklı olmaması ve mikro veri setlerince içerilmemesi, en dezavantajlı durumdaki çocukların yoksulluklarının incelenememesine neden olmaktadır. Benzer nedenlerle bir diğer dahil edilemeyen grup ise Türkiye'de giderek artan göçmen ve mülteci çocuklardır. Bu bakımdan çalışma çerçevesinde oluşturulan analizlere engelli, göçmen/mülteci ve çalışan çocuklar dahil edilememiştir.

Türkiye'de Çocuk Maddi Yoksunluğunun Analizi

Maddi yoksunluk, ülkelerin yoksulluk düzeyini farklı biçimde ölçmekle birlikte, temel yaşam standartları ölçütlerine göre bireylerin bu ölçütleri sağlamadaki yetersizliklerini ortaya koymaktadır. Gelir yoksulluğunun uzun süreli hale gelmesi, maddi yoksunluğun etkilerini şiddetli bir hale getirerek, özellikle çocuklarda sıklıkla

ömür boyu süren ve nesiller arasına taşınan bir etki ile sonuçlanabilmektedir (Uysal ve Genç, 2019: 1). Maddi yoksunluk, gündelik yaşam içerisinde bireylerin temel olarak ihtiyaç duyduğu barınma, ısınma, beslenme, iletişim, ulaşım, vb. ihtiyaçlarının yeterli düzeyde karşılanamamasını ifade eden bir olgudur.

Türkiye’de çocuk maddi yoksunluğunun analizi, 2006-2020 yılları için TÜİK GYKA Mikro Veri seti ile ve yine TÜİK’in hesaplama¹³ ölçütleri ve yöntemine¹⁴ bağlı olarak detaylı ve karşılaştırmalı olarak yapılmıştır.

Maddi yoksunluk ölçütleri, Türkiye’deki çocukların yaşadığı yoksunluklar bakımından incelendiğinde, Tablo 5’te en fazla yaşanan yoksunluk, haneden uzakta bir hafta tatil yapma kriterinin karşılanamamasıdır. Türkiye’de 2020 yılı itibariyle toplam 22,5 milyon çocuktan 14,7 milyonu (toplam çocuk sayısının %65,1’i) ailesi ile birlikte en az bir hafta tatil yapma imkanından yoksun durumda bulunmaktadır. Çocukların %40’ı (9,0 milyon) ise otomobil bulunmayan hanelerde yaşamaktadır. Öte yandan, kira, konut kredisi, faturalar ve/veya faizli borç ödemelerini bir veya birden fazla ödeyemeyen hanelerdeki çocukların yoksunluk oranı %36,4 (8,2 milyon) iken, beslenme yoksunluğu yaşayan hanelerde yaşayan 9,4 milyon çocuğun bulunması, çok ciddi bir boyutta gelir yoksulluğunun yarattığı bir yoksunluk yaşandığını göstermektedir. Bu bakımdan Türkiye’deki çocukların %41,8’i, iki günde bir et, tavuk veya balık gibi protein içeren gıdalarla beslenememektedir.

---

¹³ Finansal sıkıntıda olma durumunu ifade eden maddi yoksunluk; çamaşır makinesi, renkli televizyon, telefon ve otomobil sahipliği ile ekonomik olarak beklenmedik harcamaları yapabilme, evden uzakta bir haftalık tatil masrafını karşılayabilme, kira, konut kredisi, faturalar ve faizli borçları ödeyebilme, iki günde bir et, tavuk ve balık yemek yiyebilme ve evin ısınma ihtiyacını karşılayabilme durumu ile ilgili hanehalkının algılarını yansıtmaktadır. Bireyin bu ölçütlerden en az dört ve daha fazlasını sağlayamaması maddi yoksunluk olarak kabul edilmektedir (TÜİK, 2020).

¹⁴ Maddi yoksunluğun hesaplanma yöntemi ile ilgili olarak TÜİK’den teyit alınmıştır.

Tablo 5: Türkiye’de Maddi Yoksunluk Ölçütlerine Göre Çocukların Yaşadığı Yoksunluklar ve Genel Çocuk Maddi Yoksunluğu (2006-2020), (%)

Yıl	Tatil Yapabilme Yoksunluğu	Otomobil Yoksunluğu	Kira, Konut Kredisi, Fatura Borçlarının Ödenmemesi	Beslenme Yoksunluğu	Beklenmedik Harcamaları Karşılamama	Isınma Yoksunluğu	Çamaşır Makinası Yoksunluğu	Televizyon Yoksunluğu	Telefon Yoksunluğu	Genel Çocuk Maddi Yoksunluğu
2006	88,5	60,8	40,8	64,1	70,9	39,3	13,6	1,7	3,1	66,8
2007	88,5	58,2	45,7	61,0	73,0	39,1	9,4	1,2	1,9	65,2
2008	88,8	57,6	40,0	58,7	71,1	41,0	9,0	1,2	1,5	63,8
2009	87,4	58,0	48,8	60,5	62,5	37,8	6,7	1,0	1,4	63,0
2010	87,5	57,5	51,8	63,3	65,7	36,8	6,1	0,8	1,2	65,5
2011	86,5	56,6	51,6	60,2	67,6	35,4	4,9	0,8	1,2	64,6
2012	85,9	53,9	49,3	56,1	61,8	37,2	4,3	0,7	1,1	61,5
2013	78,5	51,4	46,7	46,1	49,0	29,3	2,8	0,7	0,9	50,4
2014	68,7	48,0	43,6	33,6	29,0	15,5	2,1	0,5	0,9	35,8
2015	71,4	46,8	41,0	35,8	32,6	15,9	1,5	0,5	0,8	36,1
2016	66,0	43,9	36,8	37,7	34,4	24,2	1,1	0,3	0,7	38,4
2017	60,8	39,0	33,6	34,0	31,7	20,7	0,9	0,3	0,8	34,6
2018	64,9	41,1	38,4	36,5	35,6	24,0	0,9	0,2	0,2	32,7
2019	58,7	35,6	34,6	33,6	29,7	19,2	0,8	0,4	0,6	32,3
2020	65,1	40,0	36,4	41,8	37,1	25,0	0,7	0,2	0,1	33,8

Kaynak: TÜİK 2006-2020 GYKA mikro veri setleri üzerinden SPSS 24 programı ile yazar tarafından hesaplanmıştır.

Maddi yoksunluk ölçütlerinden beklenmedik harcamalarının karşılanamadığı hanelerde 8,3 milyon çocuk (%37,1) bulunmaktadır. Öte yandan, 5,6 milyon çocuk (%25) ise, ısınamama gibi bu çocukların sağlığını ve yaşamını önemli düzeyde etkileyecek bir yoksunluk yaşamaktadırlar.

Türkiye’de yıllara ve yaş gruplarına göre maddi yoksunluk verileri incelendiğinde, Tablo 6’da on sekiz yaş altı yani çocuk maddi yoksunluğunun, diğer yaş gruplarına göre %8-10 oranında daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Türkiye’de Yıllara ve Yaş Gruplarına Göre Maddi Yoksunluk Oranları (2006-2020), (%)

Yaş Grupları	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
18 Yaş Altı	66,8	65,2	63,8	63,0	65,5	64,6	61,5	50,4
18-64 Yaş Arası	57,5	56,1	55,0	54,5	57,7	55,3	52,5	40,7
65 Yaş ve Üzeri	53,8	53,1	52,5	49,4	53,2	52,8	49,5	43,4

Yaş Grupları	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
18 Yaş Altı	35,8	36,1	38,4	34,6	32,7	32,3	33,8
18-64 Yaş Arası	26,6	27,3	30,6	26,4	24,2	24,3	25,5
65 Yaş ve Üzeri	28,4	33,1	31,9	26,4	22,8	22,3	21,4

Kaynak: TÜİK 2006-2020 GYKA mikro veri setleri üzerinden SPSS 24 programı ile yazar tarafından hesaplanmıştır.

Maddi yoksunlukta, Türkiye’de 2011-2014 yılları arasında tüm yaş gruplarında güçlü bir azalma görülmesine karşın, 2014 yılından sonra çocuk maddi yoksunluğundaki azalma hem diğer yaş gruplarına göre hem de kendi yaş grubunun önceki yıllardaki azalışına göre çok zayıflamıştır. Zira son yıllardaki oranlar, her üç çocuktan birinin Türkiye’de maddi yoksunlukla karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Tablo 7’de ise Türkiye’de çocuk maddi yoksunluğunun cinsiyete göre dağılımında, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, maddi yoksunluk oranlarını da yansıtmakta ve kız çocuklarının daha yoksun olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Yazına bakıldığında, bu oranların kırdaki %50-60 seviyelerinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Öte yandan TÜİK 2014 yılı itibariyle kır/kent verilerini mikro veri setine dahil etmediğinden dolayı, analize dahil edilememiştir.

Tablo 7: Türkiye’de Yıllara ve Cinsiyete Göre Çocuk Maddi Yoksunluk Oranları (2006-2020), (%)

Cinsiyet	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Erkek	66,2	65,0	63,7	62,1	65,0	64,1	61,1	50,1
Kız	67,4	65,4	64,0	64,0	66,0	65,1	62,0	50,8

Cinsiyet	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Erkek	35,6	35,7	38,2	34,0	32,4	31,9	33,0
Kız	36,0	36,7	38,6	35,4	32,9	32,8	34,5

Kaynak: TÜİK 2006-2020 GYKA mikro veri setleri üzerinden SPSS 24 programı ile yazar tarafından hesaplanmıştır.

Çocuk yaş gruplarına göre çocuk maddi yoksunluğu, Tablo 8’e göre 6-13 yaş grubu ve 14-17 yaş grubu çocuklarda daha yüksek oranda gerçekleşmektedir. 0-5 yaş arası maddi yoksunluk, özellikle beslenmede yaşanan yoksunluklar, çocuklarda gelişim yetersizlikleri ve geriliklerine neden olmakla birlikte, gelecekte sağlıklı bir yetişkin olarak eğitim ve istihdam başta olmak üzere birçok yaşamsal önemdeki haklara erişimde de yetersizlikler yaşamalarına neden olabilmektedir. Öte yandan, 6-13 ve 14-17 yaş gruplarındaki eğitim çağındaki çocukların yaşadığı yoksunluklar, eğitim hayatında başarısız olmalarına neden olmakta ya da eğitimlerini yarım bırakmaları ve bunun sonucunda yüksek öğrenim imkanlarına erişememeleriyle sonuçlanmaktadır.

Tablo 8: Türkiye’de Çocuk Yaş Gruplarına Göre Maddi Yoksunluk Oranları (2006-2020), (%)

Yaş Grupları	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
0-5 Yaş Grubu	67,2	66,3	63,4	63,1	63,5	63,1	59,9	49,7
6-13 Yaş Grubu	67,1	65,5	64,8	63,3	66,5	66,1	63,2	51,1
14-17 Yaş Grubu	65,5	63,1	62,5	62,3	66,2	63,7	60,5	50,3

Yaş Grupları	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
0-5 Yaş Grubu	35,5	35,0	35,4	32,3	30,8	31,1	33,5
6-13 Yaş Grubu	36,8	37,7	39,3	35,7	33,3	32,7	34,4
14-17 Yaş Grubu	34,3	34,5	40,7	36,0	34,1	33,4	32,9

Kaynak: TÜİK 2006-2020 GYKA mikro veri setleri üzerinden SPSS 24 programı ile yazar tarafından hesaplanmıştır.

TÜİK’in oluşturduğu düzey-1 bölgelere göre hesaplanan çocuk maddi yoksunluğu, bölgeler arasındaki ciddi düzeyde gerçekleşen sosyoekonomik farkların, sosyal adaletsizliğin ve gelir dağılımı adaletsizliğinin ortaya koyduğu ayrıştırmayı göstermektedir. Tablo 9’da düzey-1 bölgelerinde bulunan Akdeniz (%44,8), Kuzeydoğu Karadeniz (%42,6), Doğu Karadeniz (%38,2) Ortadoğu Anadolu (39,8) ve Güneydoğu Anadolu’da (%56,0) Türkiye ortalamasının üzerinde şiddetli çocuk maddi yoksunluğu yaşamaktadır. Diğer taraftan, Batı Marmara (%22,8), Doğu Marmara (%16,7), Batı ve Anadolu (%16,9) düzey-1 bölgelerinde ise Türkiye ortalamasının çok daha altında bir çocuk maddi yoksunluğu gözlenmektedir. Veriler incelendiğinde, dikkat çekici bir durum ise, yoksulluk oranlarının Türkiye ortalamasının çok altında olan İstanbul ve Ege düzey-1 bölgelerinde, çocuk maddi yoksunluğunun Türkiye ortalamasına çok daha yakın olarak gerçekleşmesidir. Batı Karadeniz düzey-1 bölgesindeki 2011-2020 arası düzenli ve istikrarlı maddi yoksunluk azalış oranı, diğer bölgelerden ayrılmaktadır.

Tablo 9: Türkiye’de TÜİK İstatistiki Düzey 1 Bölgelere Göre Çocuk Maddi Yoksunluğu (2006-2020), (%)

Düzey 1 Bölgeler	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
İstanbul	56,9	47,7	54,0	60,0	61,7	61,9	57,1	43,1
Batı Marmara	51,8	60,4	60,3	57,9	60,3	60,4	50,7	33,7
Ege	61,1	57,6	62,9	53,0	53,3	52,2	46,2	36,4
Doğu Marmara	55,8	55,4	54,5	56,0	58,7	56,2	57,8	39,2
Batı Anadolu	59,3	62,6	55,0	61,3	58,4	56,4	49,3	41,1
Akdeniz	68,8	66,1	66,9	63,1	67,1	65,9	66,4	54,7
Orta Anadolu	59,6	66,5	59,9	59,0	55,5	60,8	53,0	50,3
Batı Karadeniz	62,3	60,8	56,2	53,8	60,7	54,3	50,4	41,1
Doğu Karadeniz	59,2	57,0	52,3	48,3	65,1	63,2	64,5	41,1
Kuzeydoğu Karadeniz	76,0	71,0	70,1	73,9	79,2	76,7	74,2	69,3
Ortadoğu Anadolu	83,2	80,8	74,1	76,5	79,3	80,3	74,6	61,9
Güneydoğu Anadolu	90,1	91,8	84,5	79,1	81,9	81,8	81,6	74,8

Düzey 1 Bölgeler	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
İstanbul	27,1	25,9	33,2	29,0	28,1	26,0	28,6
Batı Marmara	17,3	30,6	27,8	24,4	20,5	24,1	22,8
Ege	24,7	32,4	31,2	30,9	28,1	29,0	27,3
Doğu Marmara	33,0	26,4	25,5	17,3	16,5	16,4	16,7
Batı Anadolu	28,8	22,8	23,9	24,5	22,3	18,6	16,9
Akdeniz	42,0	44,7	48,3	36,1	33,6	37,6	44,8
Orta Anadolu	27,1	29,7	40,6	35,7	33,8	29,0	28,6
Batı Karadeniz	31,2	34,3	33,9	22,9	19,2	22,5	24,6
Doğu Karadeniz	29,1	26,4	40,4	37,8	30,6	36,9	38,2
Kuzeydoğu Karadeniz	53,3	47,1	46,4	44,8	40,1	42,4	42,6
Ortadoğu Anadolu	48,0	42,4	42,0	39,8	35,5	37,5	39,8
Güneydoğu Anadolu	54,1	55,9	55,0	58,8	59,3	55,2	56,3

Kaynak: TÜİK 2006-2020 GYKA mikro veri setleri üzerinden SPSS 24 programı ile yazar tarafından hesaplanmıştır.

Düzey-1 bölgeleri arasında cinsiyete göre maddi çocuk yoksunluğu, Tablo 10’a göre değerlendirildiğinde, çocuk yoksulluk oranlarına göre daha az şiddette olsa da toplumsal cinsiyet eşitsizliği bu bağlamda da ortaya çıkmaktadır. Bu

bakımdan özellikler Orta Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu, Ortadoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'daki kız çocuklar aleyhine olan yoksunluk öne çıkmaktadır. Öte yandan, her iki cinsiyette de 2011-2014 yılları arasında gerçekleşen önemli düzeydeki maddi yoksunluk azalışının 2015 yılı ile birlikte, birçok bölge bakımından artma eğiliminde olduğu verilerden anlaşılmaktadır. Özellikle pandemi döneminin başlangıcı olan 2020 yılı ile birlikte şiddetlenmekte ve pandeminin etkilerinin arttığı 2021 yılında ise yoksulluk ve yoksunlukları derinleşirmesi beklenmektedir (Çıtak, 2020: 459-464).

Tablo 10: Türkiye’de TÜİK İstatistiki Düzey 1 Bölgelere ve Cinsiyete Göre Çocuk Maddi Yoksunluğu (2006-2020), (%)

Düzey-1 Bölgeler	2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013	
	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K
İstanbul	55,3	58,6	46,3	49,2	55,2	52,6	58,5	61,7	61,7	61,8	62,3	61,5	57,7	56,4	43,4	42,7
B.Marmara	53,7	49,9	60,8	59,9	60,2	60,5	57,6	58,2	58,4	62,0	58,9	61,8	50,1	51,1	34,9	32,4
Ege	62,4	59,6	57,5	57,8	62,3	63,5	54,1	51,8	53,8	52,7	52,7	51,7	45,6	46,7	37,4	35,4
D.Marmara	53,8	57,9	56,0	54,7	54,6	54,3	54,9	57,2	60,5	56,8	54,9	57,5	58,5	57,2	40,5	37,9
B.Anadolu	55,7	63,1	61,8	63,5	53,8	56,4	57,8	65,1	57,1	59,9	55,6	57,2	49,1	49,6	40,0	42,2
Akdeniz	70,1	67,4	67,7	64,5	67,4	66,4	62,3	63,9	65,7	68,5	64,4	67,5	64,5	68,4	54,8	54,6
O. Anadolu	57,3	61,7	69,1	64,1	59,2	60,6	57,5	60,5	51,1	60,6	58,8	63,1	52,0	54,0	50,5	50,1
B.Karadeniz	61,2	63,6	59,2	62,3	56,5	55,9	51,4	56,3	61,8	59,6	55,5	52,8	49,3	51,7	41,8	40,3
D.Karadeniz	59,7	58,6	56,3	57,7	50,2	54,5	47,6	49,0	65,9	64,3	61,1	65,4	61,1	68,5	39,2	43,2
Kuzeydoğu Anadolu	76,2	75,7	71,1	71,0	70,7	69,5	73,9	74,0	78,2	80,3	77,1	76,2	73,9	74,4	68,6	70,0
Ortadoğu Anadolu	84,3	82,2	82,0	79,5	75,2	73,0	76,5	76,6	78,3	80,4	79,0	81,7	73,4	76,0	60,5	63,5
Güneydoğu Anadolu	89,6	90,6	91,2	92,4	84,3	84,8	79,4	78,9	81,5	82,3	81,6	82,0	81,3	82,0	75,7	73,9

Yoksulluğun Yaşanan Boyutu

Düzey- 1 Bölgeler	2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020	
	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K
İstanbul	25,7	28,4	25,2	26,6	33,0	33,4	28,6	29,4	28,8	27,4	24,5	27,5	26,4	30,8
B.Marmara	19,4	14,9	29,9	31,3	30,0	25,7	24,8	23,9	20,5	20,6	24,8	23,3	22,2	23,4
Ege	24,0	25,4	30,5	34,7	31,0	31,4	31,0	30,8	28,2	28,1	27,5	30,6	26,7	27,9
D.Marmara	32,1	33,9	25,6	27,3	24,3	28,8	15,2	19,5	16,3	16,7	15,1	17,9	16,0	17,5
B.Anadolu	28,4	29,3	22,5	23,1	23,9	23,9	24,1	25,0	23,1	21,5	17,1	20,2	16,0	17,8
Akdeniz	42,4	41,6	45,1	44,4	47,4	49,3	35,6	36,5	34,6	32,6	38,4	36,9	44,7	44,9
Orta Anadolu	27,3	27,0	29,2	30,2	40,7	40,6	32,7	38,8	31,4	36,4	31,0	29,6	28,6	28,6
B.Karadeniz	32,6	29,5	36,2	32,2	34,9	32,8	24,6	21,0	20,4	17,7	23,0	22,0	25,1	24,1
D.Karadeniz	28,8	29,4	25,7	27,1	40,5	40,4	37,5	38,1	30,6	30,7	35,7	38,4	37,8	38,6
Kuzeydoğu Anadolu	52,1	54,6	47,0	47,2	45,1	47,8	43,9	45,8	39,6	40,6	42,7	42,1	43,0	42,2
Ortadoğu Anadolu	48,5	47,5	42,1	42,8	43,1	40,7	40,1	39,4	35,6	35,5	38,6	36,2	40,9	38,6
Güneydoğu Anadolu	53,8	54,5	55,4	56,5	54,7	55,3	56,8	60,9	57,7	61,1	54,4	56,1	55,3	57,4

Kaynak: TÜİK 2006-2020 GYKA mikro veri setleri üzerinden SPSS 24 programı ile yazar tarafından hesaplanmıştır.

Türkiye’de hanehalkı türüne göre çocuk yoksunluğunun en şiddetli yaşandığı haneler, tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan hanelerde görülmektedir. Bu hanelerde yaşayan neredeyse her iki çocuktan biri maddi yoksunluk yaşamaktadır. Ağırlıklı olarak kadın hane reislerinin bulunduğu bu aileler, Türkiye’deki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yansımasıdır. Eğitim ve istihdam başta olmak üzere toplumsal yaşamın her alanına yansıyan bu eşitsizlikler, gelir yetersizliğine bağlı olarak, yoksunlukları da beraberinde getirmektedir (Tablo 11).

Tablo 11: TÜİK 2020 Yılı GYKA Mikro Veri Seti ile Türkiye’de Hanehalkı Türüne Göre Çocuk Maddi Yoksunluğu

	En Az Bir Çekirdek Aile ve Diğer Kişilerden Oluşan Hanehalkı	Çekirdek Aile Bulunmayan Birden Fazla Kişiden Oluşan Hane Halkı	Sadece Eşlerden Oluşan Hanehalkı	Eşlerden ve Çocuklardan oluşan Çekirdek Aile	Tek Ebeveyn ve çocuklardan oluşan Çekirdek Aile	Türkiye Geneli
Yüzde %	35,0	41,9	52,3	32,7	48,9	33,8
Kişi Sayısı	1.618.382	26.078	1.198	5.605.721	375.846	7.627.225

Kaynak: TÜİK 2020 GYKA mikro veri seti üzerinden SPSS 24 programı ile yazar tarafından hesaplanmıştır.

Maddi yoksunluk içerisindeki çocukların hanehalkı sorumlusunun işteki durumları incelendiğinde Tablo 12 maddi yoksunluğun kaynağı olan, yoksulluk ve gelir yetersizliğinin önemli bir nedenini de açıklamaktadır. Yevmiyeli çalışma biçimine bağlı olarak güvencesiz, düzensiz ve düşük gelirli işler haneyi ve çocukları yoksunluk içinde bırakmakla birlikte, bu yoksunluklar yoksulluk döngüsüne neden olmaktadır. Çocukların bu bakımdan yaşadığı yoksunluklar sağlıklı beslenememeleri, eğitim yaşamına erişememeleri ya da yarıda bırakmak zorunda kalmaları sonuçlarını doğurmaktadır. Zira bu durum, çocuğun yetişkinlik yaşamında da dezavantajlı bir birey hale gelmesine neden olmakta, nitelikli istihdam ve yüksek gelirli istihdama erişmesinde güçlükler oluşturmaktadır.

Tablo 12: TÜİK 2020 Yılı GYKA Mikro Veri Seti ile Türkiye’deki Maddi Çocuk Yoksunların Hanehalkı Sorumlusunun İşteki Durumu (%)

	Ücretli-Maaşlı	Yevmiyeli	Kendi Hesabına	Ücretsiz Aile İşçisi
Anne-Babası	42,7	29,8	0,4	27,1
Kardeşi	29,9	0,0	53,1	17,0
Büyükanne-Büyükbaba	49,2	26,8	0,0	24,0
Toplam Dağılım	42,8	29,2	1,6	26,4

Kaynak: TÜİK 2020 GYKA mikro veri seti üzerinden SPSS 24 programı ile yazar tarafından hesaplanmıştır.

Türkiye’de çocukların yaşadığı yoksunluklarla mücadelede, çocuğun eğitiminin yanı sıra ebeveynlerin de eğitim düzeyi önemlidir. Tablo 13’te %87,3 gibi yüksek bir düzeyde, yoksunluk içinde bulunan çocukların yaşadığı hanehalklarında, ebeveynlerin eğitim düzeyinin ortaokul ve dengi seviyede olduğu gözlenmektedir. Bu hanehalklarındaki ebeveynlerin lise mezuniyeti oranı %3,6 seviyesindedir. Üniversite ve yüksekokul mezunu ise bulunmamaktadır. Hanehalkının gelir düzeyinde önemli unsur olan eğitim seviyesi, yoksulluğu ve beraberinde yoksunluğu hanehalkı için sürekli hale getirebilmektedir. Bu bakımdan çocukların da yaşamları boyunca yoksulluk içinde yaşamaları sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 13: TÜİK 2020 Yılı GYKA Mikro Veri Setine ile Türkiye’deki Çocuk Maddi Yoksunların Anne/Baba Eğitim Durumu (Kişi Sayısı, %)

	Okur-Yazar Olmayan	Bir Okul Bitirmedi	İlkokul	Ortaokul ve Dengi	Genel Lise	Mesleki veya Teknik Lise
Anne/Baba	10.723	53.945	36.445	973.303	29.347	11.423
	1,0	4,8	3,3	87,3	2,6	1,0

Kaynak: TÜİK 2020 GYKA mikro veri seti üzerinden SPSS 24 programı ile yazar tarafından hesaplanmıştır.

Düzyey-2 bölgelere göre maddi yoksunluk, bölgeler arasında çok büyük farklılıkların, hatta bazı bölgeler arasında sosyoekonomik uçurumların varlığını göstermektedir. Tablo 14’e göre, 26 düzey-2 bölge arasında bulunan 10 bölgedeki çocuk maddi yoksunluğu oranları, Türkiye ortalaması olan %33,8’in önemli düzeyde üzerinde gerçekleşmektedir. Sosyoekonomik olarak gelişmiş olan İstanbul

ve İzmir bölgelerindeki çocuk maddi yoksunluk oranının %25 üzerinde olması dikkat çekicidir. Öte yandan, Tekirdağ, Kocaeli, Zonguldak, Kastamonu ve Malatya illerinin bulunduğu bölgelerde bu oran, Türkiye ortalamasının çok altındadır. Van, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin illerinin bulunduğu bölgelerde ise şiddetli bir çocuk maddi yoksunluğunun bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Keza, Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinin bulunduğu düzey-2 bölgede de %60,8 ile ciddi düzeyde bir çocuk maddi yoksunluğu karşımıza çıkmaktadır.

Çocuk maddi yoksunluğundaki bölgeler arasındaki önemli farklılıklar, yeniden dağıtım mekanizmaları başta olmak üzere sosyal yardım ve hizmetlerin yanı sıra sosyal politikaların yürütülmesinde oluşan sosyal adaletsizliğin de sorgulanmasını gerektirmektedir. Bu bakımdan yazındaki alan çalışmaları ile de örtüşen bu yoksunlukların dayandığı yapısal sorunlarına ağırlık verilmesi önem teşkil etmektedir. Öte yandan orta ve uzun vadede çözülebilecek yapısal sorunların yanında, halihazırdaki yoksunluk içindeki çocukların, ivedi sosyal politika uygulamalarına ihtiyaç duydukları açıktır.

Tablo 14: TÜİK 2014¹⁵-2020 Yılları GYKA Mikro Veri Setine Göre Türkiye’de Düzey-2 Bölgelere Göre Çocuk Maddi Yoksunluk Oranları (%)

Düzey-2 Bölgeler	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
İSTANBUL	27,1	25,9	33,2	29,0	28,1	26,0	28,6
TEKİRDAĞ, EDİRNE, KIRKLARELİ	14,9	19,9	15,3	18,6	15,5	22,5	19,7
BALIKESİR, ÇANAKKALE	19,8	41,0	40,4	30,3	25,9	25,8	26,3
İZMİR	36,6	39,7	37,8	37,4	32,4	30,1	35,4
AYDIN, DENİZLİ, MUĞLA	19,8	28,5	26,2	28,9	28,7	29,2	18,2
MANİSA, AFYON, KÜTAHYA, UŞAK	14,1	27,2	27,3	24,5	21,9	27,3	26,4
BURSA, ESKİŞEHİR, BİLECİK	31,2	29,9	27,4	22,5	20,7	19,3	16,1
KOCAELİ, SAKARYA, DÜZCE, BOLU, YALOVA	34,9	22,8	23,7	12,1	12,3	13,7	17,2
ANKARA	24,7	19,7	20,8	22,8	20,4	18,1	16,2
KONYA, KARAMAN	37,2	28,8	30,1	28,1	25,9	19,6	18,3
ANTALYA, ISPARTA, BURDUR	35,0	35,2	47,3	27,1	27,1	30,0	33,9
ADANA, MERSİN	39,3	41,5	45,5	21,2	24,0	28,6	36,9
HATAY, KAHRAMANMARAŞ, OSMANİYE	50,0	54,9	52,4	48,1	48,6	53,3	60,8
KIRIKKALE, AKSARAY, NIĞDE, NEVŞEHİR, KIRŞEHİR	15,8	22,5	29,2	25,6	30,1	24,4	26,8
KAYSERİ, SİVAS, YOZGAT	34,1	34,2	47,3	41,6	36,2	31,8	29,7
ZONGULDAK, KARABÜK, BARTIN	19,3	22,6	19,9	17,4	15,8	16,3	16,7
KASTAMONU, ÇANKIRI, SİNOP	34,0	29,6	17,0	14,4	12,5	14,5	19,7
SAMSUN, TOKAT, ÇORUM, AMASYA	33,9	38,6	42,1	27,4	21,7	26,4	28,2
TRABZON, ORDU, GİRESUN, RİZE, ARTVİN, GÜMÜŞHANE	29,1	26,4	40,4	37,8	30,6	36,9	38,2
ERZURUM, ERZİNCAN, BAYBURT	55,3	40,8	42,3	42,2	29,4	37,6	41,9
AĞRI, KARS, IĞDIR, ARDAHAN	51,7	51,4	49,3	46,6	47,5	46,0	43,1

¹⁵ TÜİK Düzey-2 İstatistiki Bölge verileri 2014 yılından bu yana, mikro veri setine dahil edildiğinden dolayı 2014 yılından bu yana düzey-2 bölgeleri çocuk yoksulluk oranlarına yer verilmiştir.

MALATYA, ELAZIĞ, BİNGÖL, TUNCELİ	42,1	35,7	26,0	17,3	11,2	14,3	15,9
VAN, MUŞ, BİTLİS, HAKKARİ	51,0	46,0	49,5	50,2	46,5	49,4	53,2
GAZİANTEP, ADIYAMAN, KİLİS	53,7	59,7	54,9	56,9	60,4	56,7	58,9
ŞANLIURFA, DİYARBAKIR	60,6	63,3	60,9	63,1	60,8	58,6	61,7
MARDİN, BATMAN, ŞIRNAK, SİİRT	43,8	38,7	45,0	53,3	55,5	47,7	43,7

Kaynak: Hesaplamalar, yazar tarafından TÜİK 2014-2020 GYKA mikro veri seti üzerinden, SPSS 24 programı ile yapılmıştır.

TÜİK düzey-2 bölgelerinde cinsiyete göre çocuk maddi yoksunluğunu incelendiği Tablo 15'te kız çocuklarının çoğu bölgede şiddetli bir maddi yoksunluk içinde olduğu görülmektedir. Gaziantep, Şanlıurfa ve Van illerinin bulunduğu üç farklı bölgede kız çocuklarının maddi yoksunluk oranı %50-60'ın üzerinde iken, Hatay ilinin bulunduğu düzey-2 bölgede ise bu oran iki yaş grubunda da %60'ın üzerindedir. Keza erkek çocukları da bu oranlara yakın düzeyde maddi yoksunluk yaşamaktadırlar. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde, hanehalkının gelir yetersizliğine bağlı olarak eğitime devam edilmesinde yaşanan sorunlar, ücretsiz aile işçiliği, çocuk işçiliği ve sosyal dışlanma, yoksulluk kaynaklı yapısal sorunlardır. Öte yandan, kız çocuklarının geleneksel yapılardan dolayı eğitime devam etmelerinin sağlanamaması, erken yaşta evlendirilmeleri de bölgesel yoksulluğun daha güçlü ve buna bağlı yoksunlukların da daha fazla yaşanmasına neden olmaktadır. Berker'in (2008) kardeş cinsiyet bileşiminin eğitimsel erişimdeki etkilerini incelediği çalışmasında, hanehalkındaki kız çocuk sayısının, beşerî sermaye üzerinde olumlu etkileri olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan bu etki, kız çocuklarla birlikte erkek çocukların da bulunduğu hanelerde, erkek çocukların eğitime erişimini artırırken, kız çocukları eğitimden yoksun kalabilmektedir. Dolayısıyla beşerî sermaye gelişimi de toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bağlı olarak, kız çocukları aleyhine gerçekleşmektedir.

Bir diğer husus, düzey-2'deki diğer bölgelerde ise yevmiyeli çalışma, çalışan yoksulluğu, sosyal korumanın yetersizlikleri, ebeveynlerin eğitim düzeyinin düşük olması ve bu bağlamda niteliksiz işlerde kayıt dışı çalışma, temeldeki yoksulluk nedenlerini meydana getirmektedir (Kahraman ve Sallan Gül, 2015: 354-355, Doğan, 2014: 60-68, Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 112-114). Gelir yetersizliğinin yarattığı yoksulluğa eklenen maddi yoksunluk da çocuk maddi yoksunluğu açısından hem neden hem de sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 15: 2014-2020¹⁶ Yılları İçin TÜİK GYKA Mikro Veri Setine Göre Türkiye İstatistiki Düzey-2 Bölgelerinde Çocuk Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Çocuk Maddi Yoksunluk Oranları (%)

Düzey-2 Bölgeler	2014						2015					
	0-5 Yaş Gr.		6-13 Yaş Gr.		14-17 Yaş Gr.		0-5 Yaş Gr.		6-13 Yaş Gr.		14-17 Yaş Gr.	
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız
İstanbul	28,3	28,2	26,9	29,7	19,8	26,0	26,7	26,8	27,6	25,2	18,4	29,0
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	12,9	14,0	18,9	11,3	20,2	13,2	22,4	21,6	24,0	16,5	16,2	17,7
Balıkesir, Çanakkale	19,4	17,3	23,4	15,6	21,2	22,1	36,6	47,7	39,0	42,6	36,4	44,0
İzmir	34,9	33,1	36,1	40,6	38,6	35,8	37,0	37,3	34,1	53,4	34,3	43,0
Aydın, Denizli, Muğla	20,9	26,4	17,4	19,8	19,1	14,8	24,5	32,9	29,7	29,1	28,9	23,5
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	13,1	16,5	11,3	12,6	15,8	18,5	18,0	25,7	30,7	26,4	32,1	31,7
Bursa, Eskişehir, Bilecik	28,3	27,8	30,9	32,8	28,4	39,3	29,1	26,0	34,0	31,1	25,4	30,5
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	35,7	28,6	34,1	38,5	35,6	34,9	15,0	24,3	23,1	28,2	23,7	20,6
Ankara	21,2	21,5	27,8	27,8	20,7	25,0	18,0	18,9	21,0	24,5	13,9	17,2
Konya, Karaman	34,2	41,3	37,5	36,2	37,8	37,8	33,4	28,3	31,8	25,2	23,6	29,4
Antalya, Isparta, Burdur	35,0	31,9	29,4	40,8	34,4	41,0	32,1	29,7	40,3	38,1	27,1	38,1
Adana, Mersin	44,2	36,6	44,9	38,2	32,4	33,2	34,4	44,8	45,7	40,6	41,8	41,6
Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	43,8	48,0	53,1	52,4	54,1	44,9	52,3	48,1	58,6	55,3	60,7	54,1
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	19,0	18,1	15,8	14,4	16,0	12,3	19,0	22,8	21,5	26,2	20,5	23,4

Yoksulluğun Yaşanan Boyutu

Kayseri, Sivas, Yozgat	26,4	28,6	37,7	33,0	39,1	46,1	32,0	25,2	33,0	34,8	42,5	42,7
Zonguldak, Karabük, Bartın	18,8	18,8	19,4	13,8	23,7	25,6	28,0	29,4	22,1	15,8	22,4	20,3
Kastamonu, Çankırı, Sinop	33,0	28,7	38,3	33,7	31,6	37,6	32,1	13,6	33,7	30,0	34,4	31,9
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	32,3	36,2	38,2	29,5	33,8	31,1	37,7	29,6	46,8	40,6	29,9	38,3
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	27,2	27,0	28,5	28,2	32,0	34,4	20,1	17,9	24,0	34,0	36,6	23,2
Erzurum, Erzincan, Bayburt	53,2	55,7	53,3	53,5	61,6	58,8	47,0	35,3	40,5	36,5	48,4	41,5
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	47,5	55,5	51,2	53,6	51,0	52,4	48,4	52,0	49,6	58,3	48,7	49,2
Malatya, Elâzığ, Bingöl, Tunceli	39,7	38,7	43,5	42,0	40,1	48,2	31,8	35,1	38,3	36,0	36,9	34,9
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	51,1	51,9	54,5	52,9	48,3	41,8	47,0	43,4	45,9	50,0	42,7	45,2
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	52,8	59,7	56,3	54,0	44,6	52,0	57,6	65,3	61,4	60,5	56,0	53,8
Şanlıurfa, Diyarbakır	65,1	62,9	61,4	61,3	56,2	50,4	64,1	67,7	62,7	66,8	56,6	57,2
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	39,7	48,7	45,2	45,4	41,5	39,6	41,0	37,5	41,8	38,8	36,0	33,1

Tablo 15 (Devamı): 2014-2020 Yılları İçin TÜİK GYKA Mikro Veri Setine Göre Türkiye İstatistiki Düzey-2 Bölgelerinde Çocuk Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Çocuk Maddi Yoksunluk Oranları (%)

Düzey-2 Bölgeler	2016						2017					
	0-5 Yaş Gr.		6-13 Yaş Gr.		14-17 Yaş Gr.		0-5 Yaş Gr.		6-13 Yaş Gr.		14-17 Yaş Gr.	
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız
İstanbul	30,0	26,6	32,8	36,5	38,3	38,1	28,3	29,1	27,6	27,4	30,9	34,2
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	23,4	14,1	13,2	9,5	18,8	20,6	21,0	15,3	18,9	16,3	18,9	24,9
Balıkesir, Çanakkale	42,5	37,3	38,8	43,6	46,3	33,9	27,7	14,2	25,5	40,2	38,1	34,7
İzmir	37,0	30,8	35,4	41,6	44,2	39,9	39,4	22,9	39,2	43,4	36,3	42,3
Aydın, Denizli, Muğla	25,0	31,9	19,2	28,0	31,2	25,3	27,3	30,7	24,3	29,8	29,8	35,3
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	29,2	24,0	28,2	25,5	27,1	32,2	23,3	18,9	27,9	20,9	23,0	39,0
Bursa, Eskişehir, Bilecik	20,6	25,0	25,5	31,5	30,5	30,7	10,7	17,1	23,2	29,2	25,7	31,6
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	23,8	24,1	22,2	21,8	24,3	28,2	7,9	13,4	13,5	12,7	13,0	12,4
Ankara	19,5	18,3	23,6	19,1	20,5	24,9	14,3	21,5	23,7	25,9	28,8	23,9
Konya, Karaman	24,8	27,2	31,2	32,0	27,9	37,5	31,6	22,2	27,4	32,3	28,4	24,3
Antalya, Isparta, Burdur	38,2	42,3	50,5	49,4	55,2	44,7	23,3	18,7	30,2	36,4	25,8	21,0
Adana, Mersin	41,2	43,1	44,9	48,6	46,5	47,9	31,5	32,5	34,7	26,6	25,4	38,3
Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	45,9	53,5	50,0	54,2	56,9	54,7	44,3	43,2	48,0	50,6	53,2	50,4
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	23,0	26,7	25,9	33,4	32,5	34,5	21,8	28,7	21,8	27,6	24,3	32,0
Kayseri, Sivas, Yozgat	47,1	34,7	48,7	47,4	49,4	58,5	33,8	40,8	41,2	48,8	42,2	42,1
Zonguldak, Karabük, Bartın	15,4	20,6	28,0	14,9	14,9	25,4	19,9	5,4	11,5	14,4	14,1	29,3

Yoksulluğun Yaşanan Boyutu

Kastamonu, Çankırı, Sinop	14,1	14,9	21,4	16,4	19,9	14,6	13,0	12,2	12,4	18,3	10,7	19,9
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	39,6	44,3	44,9	40,2	42,4	39,7	33,9	19,5	29,9	25,2	25,1	27,3
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	33,7	39,1	41,1	39,2	48,3	43,3	31,0	32,9	37,6	37,8	46,7	43,6
Erzurum, Erzincan, Bayburt	34,8	31,3	48,7	46,0	50,2	37,5	39,7	34,8	42,8	46,7	50,0	36,9
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	40,0	52,6	50,7	57,6	42,7	49,3	38,4	51,8	48,0	50,5	44,2	45,3
Malatya, Elâzığ, Bingöl, Tunceli	25,3	13,7	32,0	25,4	32,6	21,9	16,1	8,3	20,5	18,6	17,0	22,3
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	47,0	48,5	53,0	50,7	48,2	47,5	51,1	43,4	50,4	56,4	50,7	44,5
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	54,7	60,7	51,7	57,3	54,2	49,8	54,6	55,7	60,1	57,7	51,9	59,0
Şanlıurfa, Diyarbakır	60,9	57,2	63,7	58,2	60,3	66,7	61,4	68,4	64,4	63,3	52,7	65,6
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	37,1	44,0	50,5	45,2	41,9	48,2	44,3	58,5	51,2	56,4	55,1	55,3

Tablo 15 (Devamı): 2014-2020 Yılları İçin TÜİK GYKA Mikro Veri Setine Göre Türkiye İstatistiki Düzey-2 Bölgelerinde Çocuk Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Çocuk Maddi Yoksunluk Oranları (%)

Düzey-2 Bölgeler	2018						2019					
	0-5 Yaş Gr.		6-13 Yaş Gr.		14-17 Yaş Gr.		0-5 Yaş Gr.		6-13 Yaş Gr.		14-17 Yaş Gr.	
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız
İstanbul	27,6	26,0	26,7	28,1	35,1	28,5	25,3	26,8	23,2	28,6	25,5	26,2
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	16,1	16,9	16,2	16,9	16,4	6,7	26,5	19,1	22,6	25,0	6,4	26,9
Balıkesir, Çanakkale	20,9	21,1	22,9	32,4	33,3	26,6	22,6	18,4	27,2	28,4	35,8	20,8
İzmir	38,3	23,6	30,7	33,7	35,5	31,8	29,5	27,5	30,3	27,2	33,4	37,0
Aydın, Denizli, Muğla	28,4	31,2	20,2	30,9	31,8	36,1	28,0	29,8	22,4	29,9	32,7	39,7
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	20,5	15,4	24,3	23,1	17,9	28,5	25,9	33,4	21,7	31,7	24,3	25,7
Bursa, Eskişehir, Bilecik	17,0	18,0	25,0	18,8	24,7	22,3	12,8	24,2	18,5	20,7	23,7	19,2
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	14,1	17,5	9,7	12,6	9,8	10,4	17,0	20,0	9,6	11,4	13,7	13,4
Ankara	15,8	14,8	17,2	26,5	25,1	25,4	13,5	13,4	16,0	22,3	20,4	25,2
Konya, Karaman	24,5	21,6	27,9	28,4	30,0	21,7	14,1	20,3	24,3	22,0	14,0	16,7
Antalya, Isparta, Burdur	22,9	25,5	30,4	30,7	26,0	21,8	32,8	23,6	30,6	31,0	35,4	24,8
Adana, Mersin	21,9	22,0	22,6	24,6	29,6	24,8	28,0	28,5	27,0	27,7	32,8	30,6
Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	49,1	41,7	52,7	44,7	56,0	51,0	55,7	48,2	50,2	55,0	58,0	56,5
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	31,7	36,6	29,6	28,5	22,2	30,4	26,3	22,4	26,2	24,7	26,1	18,0
Kayseri, Sivas, Yozgat	30,1	36,6	37,2	36,1	30,2	50,3	39,5	26,5	36,9	31,8	35,3	30,4

Yoksulluğun Yaşanan Boyutu

Zonguldak, Karabük, Bartın	16,6	6,0	14,6	14,5	21,8	28,2	16,0	6,2	20,0	16,2	14,5	22,1
Kastamonu, Çankırı, Sinop	8,0	13,3	13,8	9,2	16,9	15,2	10,0	10,0	19,2	14,7	16,7	14,4
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	18,8	15,7	23,7	22,8	27,4	19,6	21,9	21,3	27,2	31,7	29,5	23,0
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	23,1	25,4	31,6	32,1	39,4	34,2	23,8	35,6	36,8	41,2	50,3	35,0
Erzurum, Erzincan, Bayburt	28,5	27,4	30,6	25,6	37,8	30,1	36,0	34,1	44,2	35,2	35,8	37,9
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	42,4	47,5	47,6	52,6	44,3	48,3	45,3	47,7	44,3	48,0	46,0	44,6
Malatya, Elâzığ, Bingöl, Tunceli	14,3	8,2	11,8	9,0	8,8	18,1	14,6	9,7	22,1	11,1	7,4	21,1
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	44,4	44,7	48,3	47,6	47,6	44,6	47,8	41,2	52,3	51,1	53,6	49,0
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	54,7	56,1	65,3	61,9	57,7	63,2	51,6	53,4	59,9	57,0	55,6	62,0
Şanlıurfa, Diyarbakır	57,7	66,0	60,1	65,5	53,7	57,4	61,3	59,2	55,5	59,4	57,1	60,0
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	52,0	56,4	56,9	62,2	50,5	50,0	43,8	54,1	48,9	48,6	42,9	44,5

Tablo 15 (Devamı): 2014-2020 Yılları İçin TÜİK GYKA Mikro Veri Setine Göre Türkiye İstatistiki Düzey-2 Bölgelerinde Çocuk Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Çocuk Maddi Yoksunluk Oranları (%)

Düzey-2 Bölgeler	2020					
	0-5 Yaş Gr.		6-13 Yaş Gr.		14-17 Yaş Gr.	
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız
İstanbul	22,8	31,2	28,0	32,7	27,9	26,0
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	12,6	23,3	21,0	20,6	16,1	27,5
Balıkesir, Çanakkale	32,1	28,6	24,5	25,0	29,3	17,3
İzmir	40,2	33,8	31,3	36,1	39,7	29,8
Aydın, Denizli, Muğla	17,5	16,3	16,2	21,4	17,0	21,0
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	21,5	27,4	24,1	31,0	27,5	25,2
Bursa, Eskişehir, Bilecik	15,7	18,1	14,4	18,4	15,3	14,1
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	18,3	19,3	17,5	17,4	12,6	15,6
Ankara	12,8	16,6	16,9	16,3	13,4	21,8
Konya, Karaman	15,2	15,2	21,6	19,8	16,6	18,0
Antalya, Isparta, Burdur	36,1	42,9	33,2	30,2	35,9	25,0
Adana, Mersin	36,3	41,6	32,7	37,2	36,7	38,7
Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	59,7	58,6	60,3	60,4	66,7	61,9
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	27,8	26,8	25,9	25,8	31,9	25,0
Kayseri, Sivas, Yozgat	25,7	29,0	28,5	30,5	34,8	32,4
Zonguldak, Karabük, Bartın	17,3	7,9	18,6	14,6	27,8	17,2
Kastamonu, Çankırı, Sinop	15,1	20,5	25,1	16,7	21,1	19,1
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	29,6	24,5	24,3	35,4	31,2	22,8
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	28,5	43,6	37,9	39,9	53,3	30,3

Yoksulluğun Yaşanan Boyutu

Erzurum, Erzincan, Bayburt	43,3	37,8	43,3	45,1	38,1	41,8
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	44,6	43,9	42,9	41,9	44,5	41,1
Malatya, Elâzığ, Bingöl, Tunceli	17,3	16,3	20,1	11,3	12,4	15,6
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	49,6	51,2	57,7	55,7	51,4	47,6
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	52,6	57,4	62,4	59,2	62,0	58,4
Şanlıurfa, Diyarbakır	62,3	66,8	60,3	65,1	55,9	54,7
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	36,2	49,8	45,8	49,1	41,0	33,0

Kaynak: Hesaplamalar, yazar tarafından TÜİK 2014-2020 GYKA mikro veri seti üzerinden, SPSS 24 programı ile yapılmıştır.

Çocuk maddi yoksunluğunun başta çocukların sağlıklı büyüme ve gelişimleri bakımından önemli sorunlara yol açtığı birçok akademik çalışma tarafından ortaya konulmaktadır. Öte yandan sağlık alanındaki yoksunluklar eğitim yaşamında başarısızlıklara sebep olarak, çocukları okullarını bırakma ile karşı karşıya bırakmaktadır. Halihazırda yoksulluk içinde bulunan hanehalkında yaşayan bir çocuğun, eğitim yaşamından da yoksun bırakılması, nitelikli istihdam olanaklarına erişimini ve beşerî sermaye gelişimini engellemektedir. Böylece yetişkinlik döneminde de yoksulluk ve yoksunluk döngüsüne güçlü bir şekilde eklenmiş hale gelmektedir.

Çocuk maddi yoksunluğunun başta çocukların sağlıklı büyüme ve gelişimleri bakımından önemli sorunlara yol açtığı birçok akademik çalışma tarafından ortaya konulmaktadır. Öte yandan sağlık alanındaki yoksunluklar eğitim yaşamında başarısızlıklara sebep olarak, çocukları okullarını bırakma ile karşı karşıya bırakmaktadır. Halihazırda yoksulluk içinde bulunan hanehalkında yaşayan bir çocuğun, eğitim yaşamından da yoksun bırakılması, nitelikli istihdam olanaklarına erişimini ve beşerî sermaye gelişimini engellemektedir. Böylece yetişkinlik döneminde de yoksulluk ve yoksunluk döngüsüne güçlü bir şekilde eklenmiş hale gelmektedir.

Türkiye’de çocuk maddi yoksunluğu ile ilgili olarak doğrudan açıklanan resmi bir veri bulunmamaktadır. TÜİK’in Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi Mikro Veri Seti üzerinden, Eurostat’ın genel maddi yoksunluk ölçütleri ile elde edilen oranlar, yaş gruplarına dağılımı yapılarak ortaya konulmaktadır. Öte yandan, Eurostat’ın on yedi ölçüte dayanan çocuk maddi yoksunluğu ölçümünü yapan yönteminin de Türkiye’de uygulanması uluslararası karşılaştırmalar açısından yararlı olacaktır. Zira, daha çok yetişkinlerin yaşadığı temel yoksunlukları ölçüt alan dokuz kriteri içeren yöntem, çocukların kendi yaş gruplarına özgü yoksunluklarını yansıtamamaktadır. Türkiye’deki çocuk maddi yoksunluğunun incelenebilmesi için, Eurostat’ın on yedi ölçütten oluşan kriterlerinden ayrı bir biçimde kendi ölçütlerinin de oluşturulması, Avrupa ülkelerindeki çocuklara göre farklı yoksunluklar içindeki çocuklara yönelik sosyal politikaların kurgulanmasında yol gösterici olabilecektir.

Sonuç ve Değerlendirme

Türkiye’de yoksulluk ve yoksulluğun meydana getirdiği maddi yoksunluk koşullarından etkilenen çocuklar, yaşamları boyunca bir yoksulluk döngüsü¹⁷ içerisinde karşı karşıya kalmaktadırlar. Çocuk maddi yoksunluk oranlarına göre 2006-2013 yılları arasında önemli sayılabilecek düzeyde bir düşüş gözlenmekle birlikte sonraki yıllarda azalış seyri çok yavaşlamış ve adeta çocukların yaşadığı maddi yoksunluk sürekli hale gelmiştir. Özellikle kız çocuklarının yaşadığı artan maddi yoksunluklar dikkat çekicidir. Türkiye’nin önemli yapısal ve kökleşmiş sorununu ortaya koyan TÜİK istatistiki düzey-1 ve düzey-2 bölgelere göre çocuk maddi yoksunluk oranları, bölgeler arası sosyoekonomik farklılıkları, gelir dağılımı eşitsizliklerini ve sosyal adaletsizliğin yarattığı ayrışmayı da açığa çıkarmaktadır.

¹⁷ Rowntree, yoksulluk döngüsü kavramını ilk defa geliştirerek yazına sunmuştur (Murray, 1999: 91-92).

Çocuk yoksunların hanehalkı sorumlusunun işteki durumu, yoksulluğun temel nedenlerinden birini ortaya koymaktadır. Yoksun çocukların hanehalkı sorumlusunun önemli kısmı ücretli-maaşlı işlerde çalışanlardan oluşmaktadır. Bu bakımdan çalışan yoksulluğu ile açıklanabilecek bu durum, Türkiye’de çalışanların yarısından fazlasının asgari ücret ve asgari ücrete yakın ücretlerde çalışılması ile örtüşmektedir. Öte yandan gelir yetersizliğinin önemli sebeplerinden olan yevmiyeli çalışma ve ücretsiz aile işçiliği, hanenin yoksulluğunu meydana getirerek, çocuk yoksulluğunu da doğuran güçlü bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Çocuk maddi yoksunluğunda, çocuğun eğitimin yanı sıra yoksul ebeveynlerin eğitimi de önem taşınmaktadır. Yoksul çocukların yaşadığı hanehalkının eğitim düzeyinin düşük olması, hanehalkının gelir düzeyinin düşük olmasına neden olmasının yanı sıra düşük gelir düzeyi de eğitime erişimi engellemekte ve yoksulluğu derinleştirerek kuşaktan kuşağa aktarılmasına yol açmaktadır.

Türkiye’de çocuk maddi yoksunluğu 2006-2020 yılları arası analizi, yıllara göre çocuk maddi yoksunluğunun yazın bakımından ilk geniş kapsamlı analizidir. Analiz sonuçlarına göre 2020 yılında en derin yoksunluk %65,1 (14,6 milyon) ile tatil yapabilme yoksunluğu olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan, %40,0 (9,2 milyon) çocuğun bulunduğu hanede otomobil bulunmamaktadır. Kira, konut kredi ve faizli kredilerin ödenme güclüğü yaşandığı hanelerde ise 8,6 milyon (%36,4) çocuk yaşamaktadır. 2020 yılında çocuklarda beslenme yoksunluğunun %41,8 düzeyinde olması, çok ciddi bir boyutta gelir yoksulluğunun yarattığı bir yoksunluk yaşandığını göstermektedir. Bu bakımdan Türkiye’deki 8,2 milyon çocuk iki günde bir et, tavuk veya balık gibi protein içeren gıdalarla beslenememektedir. Çocukların fiziksel, bilişsel, zihinsel, ruhsal, vb. gelişimlerinde geri dönülemez tahribatlar yaratan bu durum, çocukların başta eğitim yaşamları sonrasında ise yetişkinlik dönemlerinde güçlü sorunları da beraberinde getirmektedir.

Yoksunluklar içinde yaşamak zorunda kalan çocuklar, Türkiye’de ciddi boyutlarda sonuçlarla karşılaşmaktadır. Yaşam kalitesindeki yetersizlikler, fiziksel ve ruhsal bozukluklar, çocuk ölümleri, eğitim yetersizlikleri ve çocuk emeği ve istismarı çocuk yoksulluğu ve yoksunluğunun temel sonuçları olarak ortaya çıkmaktadır.

Çocuklar başta olmak üzere, tüm kırılgan toplumsal grupların korunmasına yönelik ve yine çocukların yetişkin yaşamlarında yoksulluk döngüsünden korunmaları için, hali hazırda önemli radikal sosyal politika çözümlerine ihtiyaç olduğu açıktır. Özellikle çocukların ve ailelerinin, gelir destekleri başta olmak üzere, eklemlenmiş diğer sosyal politika uygulamaları ile birlikte hem yoksulluk döngüsünü kırmaları hem de kendi ekonomik ve sosyal gelişimleri koşutluğunda toplumsal entegrasyonlarının sağlanmasının gerekliliği, bu analizler ışığında görülmektedir. Bu bakımdan, dünyadaki diğer uygulamalara göre, daha köklü ve

kurumsal yapıda olan Avrupa Birliği'ndeki asgari gelir garantileri programları bu konuda bir ilk adım örneği sunabilecektir. Gelir güvenceleri, palyatif bir çözüm önerisi gibi düşünülse de aslında özellikle çok düşük düzeyde gelire sahip hanehalkları ve bu hanelerdeki çocuklar için önemli düzeyde sürekli ve koşulsuz bir güvence yaratmaktadır. Dünya ve Türkiye'de iktisadi, sosyal ve siyasi yapının evrildiği bir süreçte, gelir dağılımı adaletsizliklerinin ve yoksulluğun artmasının yanı sıra sosyal adaletten giderek uzaklaşıldığı ve eşitsizliklerin derinleştiği bir iklimde, gelir güvencesi her zamankinden daha önemli hale gelmektedir. Öte yandan gelir güvenceleri yanı sıra kadın istihdamının artırılması, hanedeki yaşlı, çocuk ve engelli bakım yüklerinin azaltılması, ücretsiz kamu kreşlerinin yaygınlaştırılması, okulda ücretsiz beslenme, eğitimi içeren güncel ve tüm bileşenlerin ücretsiz sunumu, çocuklara yönelik sağlık hizmetlerinin kapsamını genişleten, çocuk emeği istismarında caydırıcılığı olan ve yoksul engelli ve göçmen çocukların bulunduğu gruplara pozitif ayrımcılığı içeren ek sosyal politika setleri, çocuk maddi yoksunluğu ve yoksulluğu ile mücadelede daha güçlü, sürekli ve kalıcı sonuçlar doğurabilecektir.

Extended Summary

Today, poverty is becoming more complex with its increasingly different dimensions, and it turns members of different social groups into disadvantaged individuals with each passing day. Household or individual income is often used regularly to measure poverty. The argument here comes from the fact that income can be measured continuously over time. On the other hand, these incomes, which are determined according to poverty thresholds, have some important limitations. In this narrow-scoped approach, characteristics do not reflect households and individuals' debts, as well as different income sources and access to resources. Ignoring the complex needs of different household structures, they present a narrow picture that does not include their disadvantaged status. Income has more constraints, especially in a structure where it is not known at what level children's income in the household is distributed. For this reason, there is a need for an additional approach in understanding the dimensions of poverty experienced by children. In this context, material deprivation is useful in revealing the poverty experienced more strikingly and in explaining the inadequacies of the social policies carried out in terms of conditions, opportunities and result equality in a society. The problem of poverty, which has been entrenched for many years in Turkey, affects children the most among age groups.

In this respect, child poverty in Turkey is at the level of 32% on average compared to 2006-2020, and one out of every three children is in poverty and deprivation. The fact that these children growing up in poor households experience significant deprivation not only determines their entire development

(physical, cognitive, spiritual, etc.) but also often face poverty and deprivation in their adult lives.

This study is derived from the author's doctoral thesis titled "A Social Policy Proposal Against Child Poverty: Minimum Income Guarantee Model". In this respect, the material deprivation of children in Turkey for the years 2006-2020 has been examined in many dimensions as the data permits, on the TUIK Income and Living Conditions Micro Data Set, and it is aimed to contribute to the gap on this subject in the literature.

Children affected by poverty and material deprivation caused by poverty in Turkey face a cycle of poverty throughout their lives. According to the material deprivation rates of children, a significant decrease was observed between the years 2006-2013, but the course of decrease was very slow in the following years and the material deprivation experienced by children became entrenched. The increasing financial deprivation experienced by girls is particularly striking. TUIK statistical level-1 and level-2, which reveal the important structural and deep-rooted problem of Turkey, also reveal child material deprivation rates, socio-economic differences between regions, income distribution inequalities and the segregation created by social injustice.

The analysis of child material deprivation in Turkey between the years 2006-2020 is the first comprehensive analysis of child material deprivation by years in terms of literature. According to the results of the analysis, the deepest deprivation is the deprivation of vacation with 65.1% (14.6 million). On the other hand, there is no automobile in the household with 40.0% (9.2 million) children. On the other hand, 8.6 million (36.4%) children live in households where there is difficulty in paying rent, housing loans and interest loans. The fact that there are 8.2 million children living in undernourished households shows that there is a severe deprivation caused by income poverty. In this respect, 41.8% of children in Turkey cannot be fed with protein-containing foods such as meat, chicken or fish every other day. Children's physical, cognitive, mental, spiritual, etc. This situation, which creates irreversible damages in their development, brings with it strong problems especially in the education life of children and then in their adulthood.

It is clear that there is a need for radical social policy solutions to protect all vulnerable social groups, especially children, and to protect children from the cycle of poverty in their adult lives. It is seen in the light of these analyzes that especially children and their families need to break the cycle of poverty and ensure their social integration in parallel with their own economic and social development, together with other articulated social policy practices, especially income support. In this respect, the minimum income guarantee programs in the European Union, which have a more established and institutional structure compared to other

practices in the world, can provide an example of a first step in this regard. Although income assurances are thought of as a palliative solution proposal, they actually create a significant level of continuous and unconditional assurance especially for households with very low incomes and the children in these households. In a process where the economic, social and political structure evolves in the world and in Turkey, income security becomes more important than ever in a climate where income inequalities and poverty increase, as well as in a climate where social justice is increasingly distanced and inequalities deepen. On the other hand, in addition to income guarantees, increasing women's employment, reducing the burden of care for the elderly, children and disabled in the household, expanding free public nurseries, free nutrition at school, free provision of all current and all components including education, expanding the scope of health services for children, deterring child labor abuse. and additional social policy sets that include positive discrimination for groups with poor, disabled and migrant children may have stronger, permanent and lasting results in the fight against child material deprivation and poverty.

Beyan

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı: Makale, yazarın “Çocuk Yoksulluğu ile Mücadelede Bir Sosyal Politika Önerisi: Asgari Gelir Garantisi Modeli” başlıklı doktora tezinden türetilmiştir. Tez danışmanı tercihen, yürüttüğü tez çalışmalarının makalelerine yazar olarak katılmamaktadır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Yazar doktora ders ve tez aşamalarında YÖK tarafından yürütülen 100/2000 Doktora Projesi “Yoksulluk Tematik” alanına bağlı olarak finanse edilmiştir. YÖK’e destekleri için teşekkür eder.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, R., Yusufoglu, Ö. Ş. (2012). "Türkiye’de Yoksulluk Olgusu ve Toplumsal Yansımaları", **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, 1(1), 76–117.
- Barcena M., E., Lacomba, B., Moro-Egido, A., Perez-Moreno, S. (2014). "Country Differences in Material Deprivation Europe", **Review Of Income and Wealth**, 60(4), 802-820).
- Barcena M., E., Blázquez, M., Budría, S., Moro-Egido, A. I. (2017). "Child Deprivation and Social Benefits: Europe In Cross-National Perspective", **Socio-Economic Review**, 15(4), 717–744.
- Berker, A. (2008). "Kardeş Cinsiyet Bileşiminin Eğitimsel Erişimlere Etkisi", **TÜİK İstatistik Araştırma Dergisi**, 6(1), 123-143.
- Boarini, R., D’ercole, M. M. (2006). "Measures of Material Deprivation In OECD Contries", **OECD Social, Employment and Migration Working Papers**, No.37.
- Christensen, L. B., R. Johnson, and L. A. Turner. (2015). **Research Methods, Desing and Analysis**, Essex: Pearson.
- Chzhen, Y., Bradshaw, J. (2012). "Lone Parents, Poverty and Policy In The European Union", **Journal Of European Social Policy**, 22(5), 487-506.
- Chzhen, Y. (2014). "Child Poverty and Material Deprivation In The European Union During The Great Recession", **Florence: UNICEF Innocenti Working Papers**, WP-2014-No.6.
- Çıtak, N. (2020). *Covid-19 ve Sınıfsal Eşitsizlik*, Türk Tabipler Birliği Covid-19 Raporu, Haziran 2022, http://www.ttb.org.tr%2Fkutuphane%2F covid19-rapor_6%2F covid19_rapor_6_Part56.pdf (22.06.2021).
- Doğan, E. (2014). **Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi**, (Basılmamış Uzmanlık Tezi), T.C. Kalkınma Bakanlığı, Ankara.
- European Commission. (2013). *Investing In Children: Breaking The Cycle of Disadvantage*, <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=89&langId=en&newsId=2061&moreDocuments=yes&tableName=news> (14.10.2021).
- Fahmy, E., Gordon, D., Dorling, D., Rigby, J., Wheeler, B. (2011). "Poverty and Place In Britain, 1968 - 99", **Environment and Planning A**, Volume:43, 594–617.
- Fusco, A., Guio, A. C., Marlier, E. (2010). **Income Poverty and Material Deprivation In European Countries**, Luxembourg.
- Fusco, A., Guio, A. C., Marlier, E. (2011). **Characterizing The Income Poor and The Materially Deprived In European Countries**, Luxembourg: Eurostat Statistical Books.

- Gordon, D. (2000). "The Scientific Measurement of Poverty: Recent Theoretical Advances", J. Bradshaw ve R. Sainsbury (Ed.), **Researching Poverty**, Aldershot: Ashgate 37-58.
- Guio, A. C., Fusco A., Marlier E. (2009). "A European Union Approach To Material Deprivation Using EU-SILC and Eurobarometer Data", **Luxembourg: IRISS Working Paper Series**, 19.
- Guio, A.C., Gordon, D., Marlier E. (2012). "Measuring Material Deprivation In The EU", **Luxembourg: Eurostat Methodologies Working Papers**, 2012 Edition.
- Guio, A. C., Marlier, E., Gordon, D., Fahmy, E., Nandy, S., Pomati, M. (2016). "Improving The Measurement Of Material Deprivation At The European Union Level", **Journal of European Social Policy**, 26(3), 219–333.
- Guio, A. C., Gordon, D., Najera, H., Pomati, M. (2017). "Revising The EU Material Deprivation Variables", **Luxembourg: Statistical Working Papers**, 2017 Edition.
- Guio, A. vd. (2019). **Poverty and Child Deprivation In Belgium. A Comparison Of Risk Factors In The Three Regions and Neighboring Countries**, Brussels: King Baudouin Foundation.
- Guio, A. C., Marlier, E., Vandenbroucke, F., Verbunt, P. (2020). "Micro- and Macro-Drivers Of Child Deprivation In 31 European Countries", **Luxembourg: Statistical Working Papers**, 2020 Edition.
- Gün, S. (2017). **Çocuk: İşçi, Yoksul, Göçmen İktisadi ve Politik Bir Analiz**, İstanbul: Nota Bene Yayınları.
- Israel, S., Spannagel, D. (2013). "Material Deprivation-An Analysis of Cross-Country Differences and European Convergence", **Combating Poverty In Europe Project**, Work Package 3-Poverty and its Socio-economic Structure In Europe, D3.2.
- Israel, S. (2016). "More Than Cash: Societal Influences on the Risk of Material Deprivation", **Social Indicators Research**, 129(2), 619–37.
- Kahraman, F., Sallan Gül, S. (2015). "Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu: Gaziantep Üzerine Bir Araştırma", **Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 8(1),339–66.
- Kenworthy, L. (2011). **Progress For The Poor**, New York: Oxford University Press.
- Kim, K. S., Lee, Y., Lee, Y. J. (2010). "A Multilevel Analysis Of Factors Related To Poverty In Welfare States", **Social Indicators Research**, 99(3), 391-404.
- Kim, H., Mitchell J. Callan, Ana I. Gheorghiu, and William J. Skylark. (2018). "Social Comparison Processes In The Experience Of Personal Relative Deprivation", **Journal of Applied Social Psychology**, 48(9), 519–32.

- Mcknight, A. (2013). "Measuring Material Deprivation Over The Economic Crisis: Does A Re-Evaluation Of "Need" Affect Measures Of Material Deprivation?", **GINI Policy Paper**, 4.
- Murray, P. (1999). **Acces To History: Poverty and Welfare 1830-1914**, London: Hodder-Stoughton.
- Nelson, K. (2012). "Counteracting Material Deprivation: The Role of Social Assistance In Europe", **Journal Of European Social Policy**" 22(2), 148-163.
- Neubourg, C., Bradshaw J., Chzhen Y., Main G., Martorano B., Menchini, L. (2012). "Child Deprivation Multidimensional Poverty and Monetary Poverty In Europe", **UNICEF**, IWP-2012-02.
- Nolan, B., Whelan, C. T. (2010). "Using Non-Monetary Deprivation Indicators to Analyze Poverty and Social Exclusion: Lessons From Europe?", **Journal Of Policy Analysis and Management**, 29(2), 305-325.
- Pantazis, C., Gordon, D., Townsend, P. (2006). "The Necessities Of Life", R. L. Christina Pantazis (Ed.), **Poverty and Social Exclusion In Britain**, Bristol: Policy Press.
- Papadopoulos, F., Tsakoglou, P. (2016). "Chronic Material Deprivation and Long-Term Poverty In Europe In The Pre-Crisis Period", **IZA Discussion Paper Series**, Bonn.
- Perry, B. (2002). "The Mismatch Between Income Measures and Direct Outcome Measure of Poverty", **Social Policy Journal Of New Zealand**, 19, 101-127.
- Ridge, T. (2011). "The Everyday Costs Of Poverty In Childhood: A Review Of Qualitative Research Exploring The Lives and Experiences Of Low-Income Children In The UK", **Children and Society**, 25, 73-84.
- Rowntree, S. (1902). "Poverty: A Study Of Town Life", **The Economic Journal**, 12(45), 56-62.
- Saltkjel, T., Malmberg-Heimonen I. (2017). "Welfare Generosity In Europe: A Multi-Level Study Of Material Deprivation and Income Poverty Among Disadvantaged Groups", **Social Policy and Administration**, 51(7), 1287-1310.
- TARKI Social Research Institute Inc. (2011). *Child Well-Being In The European Union Better Monitoring Instruments For Better Policies*, TARKI, https://issuu.com/tarki_research/docs/child_well-being_in_the_european_union (11.02.2021).
- Townsend, P. (1979). **Poverty In The United Kingdom: A Survey of Household Resources and Standards of Living**, Penguin Books, New York.
- Townsend, P. (1987). "Deprivation", **Journal of Social Policy**, 16(2), 125-46.

- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2020). *TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2020*, [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Income-and-Living-Conditions-Survey-2020-37404#:~:text=Maddi yoksunluk oranı %27%2C4 oldu&text=Yukarıda belirtilen dokuz maddenin en,%27%2C4](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Income-and-Living-Conditions-Survey-2020-37404#:~:text=Maddi%20yoksunluk%20oran%C4%b1%20oldu&text=Yukarıda%20belirtilen%20dokuz%20maddenin%20en,%2027%20C4) (07.05.2021).
- Uysal, G., Genç, Y. (2019). *Üç Çocuktan Biri Şiddetli Maddi Yoksunluk İçinde Büyüyor*, Bahçeşehir Üniversitesi, <http://acikerisim.bahcesehir.edu.tr:8080/xmlui/handle/123456789/1243> (22.04.2020).
- Verbunt, P., Guio, A. C. (2019). **Explaining Differences Within and Between Countries In The Risk Of Income Poverty and Severe Material Deprivation: Comparing Single and Multilevel Analyses Vol. 144**, Netherlands: Springer.
- Visser, M., Scheepers, M. G. P. (2014). "The Impact Of Macro-Economic Circumstances and Social Protection Expenditure On Economic Deprivation In 25 European Countries, 2007-2011", **Social Indicators Research**, 115, 1179–1203.
- Whelan, C. T., Richard Layte, Bertrand Maitre, and Brian Nolan. (2001). "Income, Deprivation, and Economic Strain An Analysis Of The European Community Household Panel", **European Sociological Review**, 17(4), 357–72.
- Whelan, C. T., Richard Layte, and Bertrand Maitre. (2004). "Understanding The Mismatch Between Income Poverty and Deprivation: A Dynamic Comparative Analysis", **European Sociological Review**, 20(4):287–302.
- Whelan, C. T., Maitre, B. (2012). "Understanding Material Deprivation: A Comparative European Analysis", **Research In Social Stratification and Mobility**, 30(4), 489-503.